

Bo yeketîya Kurdîstanekî sosyalîst

Çİ BİKİN

kovara . marksîstên . şoreşgerî . Kurdîstan

- İRAN - İRAK SAVAŞI

- İRAN, BİTMEYEN KAVGA

- KISA BİR AÇIKLAMA

- ERMENİ SORUNU GERÇEĞİNDE TÜRKİYE SOLU NE YAPMALI ?

İRAN - İRAK SAVAŞI

Sınıf tabiyatları birbirinden temelde farklı olmayan herhangi iki hasım kamp arasındaki bir savaşta olduğu gibi, her ne kadar siyasi iktidarların biçimleri farklılıklar içersede Irak-İran savaşı konusunda da bir tavrın belirlenmesinde devrimci Komünistler azami dikkat göstermelidirler. Bu, devrimci komünistlerin kendi konumlarını belirlemeden önce ilk olarak, savaşın niteliğinin ve sonuçlarının son derece açık biçimde saptanmasını, herhangi olası bir tavrın proleter mücadelenin kısa ve uzun vadeli çıkarları, siyasi anlam ve pratik yansımaları açısından dikkatlice bir incelemesini gerektirir.

Bağdat ve Tahran-Qom rejimleri arasındaki savaşın tabiyatını tahlil edebilmek için önce savaşı başlatan Irak rejiminin saiklerini incelememiz gerekir. Baas rejimi, başlatmış olduğu genel saldırıyı, 1975 Cezayir anlaşmasını tanımadığı ve "Gaspedilmiş Arap topraklarını" yeniden ele geçirmesi arzusu ile açıklamıştır. Böylece bu anlaşmayı İran Şah'ı ile imzalayan kişi ile bugün bu anlaşmanın Irak ve Arapların çıkarlarına karşı olduğunu ilan eden bir ve aynı kişidir. Gerçekten de bu kişi, Kürt devriminin Irak Baas rejimine ciddi bir tehlike oluşturmağa başlaması üzerine 1975'de, yası tutulmamış İran Şah' önünde diz çöken Kürt devrimini sırttan hançerlemesi ve yenilgiye uğratması karşılığında Şattül-Arap ve diğer tartışmalı sınır bölgelerini İran'a terk eden Irak kasabı Saddam Hüseyin'den başkası değildir.

O zamandan itibaren, Saddam, Şah'ı huzursuz etmemek için özen göstermiştir; Humeyni Irak'a iltica ettiğinde onu frenlemiş ve İran'da yığınlar Pehlevileri devirmeye yönelik harekete geçtiklerinde ise derhal sınır dışı etmiştir. Ancak olaylar Bağdat yöneticilerinin tahminlerinin aksi yönde gelişti. Şah devrildi ve İran'da en yüksek otorite durumuna gelen Humeyni Irak Baaslarına karşı tepkisini göstererek İran halkına, özellikle Şii'lere "dinsiz ve allahsız" Saddam'ı Şah'ın yanına göndermeleri ve Bağdat'da İran türü bir İslam yönetiminin kurulması için çağrıda bulundu. İran'ın artan "İslamcı" ve "Şii" ajitasyonu ile Tahran'ın Irak İslam (Şii) hareketini desteklemesi karşısında Baas rejimi çatışmayı "müslümanlar ve dinsizler" arasında bir mücadeleden "İran'lılar ile Irak'lılar" arasındaki bir mücadeleye dönüştürmeyi seçti. Irak'da şoven hatta ırkçı bir kampanyayı alevlendirip

İran'daki ulusal azınlıkları iki yüzlü bir biçimde desteklemeye başladı. İran halkının red ettiği gerici Bahtiyar ve diğer gerici İran'lıların yanında yer tuttu.

Humeyni hareketinin değişik kanatları arasındaki iktidar mücadelesinin keskinleşmesi sonucu İran rejiminin bunalımının giderek derinleşmekte olduğunu, subaylarının bir çoğunun tutuklanması, ordunun moralinin çökmekte oluşu (Humeyni ve diğer önderlerin İran silahlı kuvvetlerindeki kargaşaya son verme uğraşlarına rağmen) orduyu inşa eden ABD danışmanlarının ayrılması ve orduya cephane ve silah sağlayan ABD fabrikalarının yardımı kesmesinden dolayı İran ordusunun güçsüz düştüğünü; ABD rehineleri olayının çıkmaza girmesiyle yeni İran rejiminin uluslararası izolasyon durumunun doruk noktaya ulaştığını değerlendiren Bağdat yöneticileri-

İki rejim arasında artan gerilimin doğal bir sonucu olarak görülebilecek bir saldırıya geçmek için koşulların uygun olduğu kanaatine vardılar. Bağdat rejimi bu saldırıyla belirli amaçlara ulaşmayı amaçlıyordu; Bunlardan ikisi dolaysız hedeflerdi; 1975'de Saddam'ın terk etmek zorunda kaldığı bölgelerin tekrar geriye alınması (Özellikle Irak'ın denize tek açılımı olan Şattül-Arap) ve Tahran rejimine "Irak'ın iç işlerine karışmamasını" engellemek için bir ders vermek. Ayrıca, süratli bir yenilginde İran'daki "İslamcı" rejimin devriyesi için uygun koşullar yaratacağı umuluyordu.

Ayrıca petrol gelirlerindeki hızlı artış sonucu hayatlarını gerçekleştirmenin maddi zeminini bulan, şoven bir ideolojiye sahip milliyetçi bir burjuva rejimi olan Baas rejimi, kendini Körfez bölgesine askeri vekil olarak dayatmayı amaçlıyordu. Bu nedenle bölgedeki ülkelerin jandarma rolünü tanımaları için kendisini bu ülkelerin "iç işlerinin" savunucusu olarak ilan etti. (Örneğin ABD'nin Suudi Arabistan'ı korumaya yönelik müdahalesine karşı çıktı.) Bunun yanı sıra, Irak Baas rejiminin, Mısırın siyonizme karşı mücadelede boşalttığı yeri doldurma ve bu mücadelede bir gurup Arap ülkelerinin başını çekme açıkça belirttiği bir perspektifi bulunmaktadır. Böylece İran ile olan savaşında, planladığı biçimde başarılı olduğu takdirde, milliyetçi taleplerini pekiştirmek ve Suriye-Libya birliğine rakip olabilmek için uygun bir fırsat gördü. Ama burada da gelişmeler Bağdat rejiminin umduğundan farklı oldu; Savaşın başlangıcında İran hava kuvvetlerini çökertme planı gerçekleşemedi; Tersine, bu hava gücü İran ordularına bir karşı saldırı olanağı verdi. Tahran yöneticileri, Irak ordusunun işgal etmiş olduğu tüm toprakları geri aldıklarında bile savaşı kesmeyeceklerini, Baas rejiminin yıkılmasını sağlamak için gerekirse Irak topraklarına girmekten çekinmeyeceklerini açıkça söylemektedirler. Şimdi Bağdat rejimi hiç beklemedikleri bir ölüm-kalım savaşı ile karşı karşıyadırlar ve İran'lıları bir ateşkese ve görüşmelere ikna etmek için diğer ülkelerin arabuluculuklarına başvurmaktadırlar.

Diğer yandan İran kesiminde, bazı ek İslamcı özelliklere rağmen savaş, Irak kesiminde olduğundan hiçte daha az milliyetçi ve şovence değildir. Aslında Tahran'daki Humeyni'ci yönetici grubun şoven tavırları Baas rejiminin şoven Arap iddialarını körüklemiştir. Şah'ın devrilmesinden sonra "İslamcı" sis süratle kalktı ve "İslamcı enternasyonalizm" (Beni Sa'at'in deyimiyile) Şah'ın geride bıraktığı imparatorluk mirasının her ne pahasına olursa olsun korunmasına yönelik İran şovenizmine yer verdi. İslam devriminin savunucuları, hepsi müslüman olmasına rağmen İran'daki tüm azınlıklara en şiddetli bir baskı uygulamaktadırlar; Özellikle de Kürtler, yakın tarihlerdeki en şiddetli ve ağır katliamlara uğramışlardır bu "devrimin" elinde. Tahran'ın "müslümanları" Şah'ın komşu Arap topraklarına el atmasını, Arap Emirliklerine ait üç adayı işgalini ve 1975 Cezayir antlaşmasını tekrar gözden geçirme gereğini hissetmemişler, hatta bazıları Bahreyn'i işgal etme tehdidinde bulunmuşlardır. Üstelik, Tahran hakimlerinin "İran toprağını" savunmak için seçtikleri yolun kendisi, İran devriminin ilerlemesini ve radikalleşmesini engellemek, Şah'tan miras kalan ve devrimle sarsılmış olan burjuva devlet aygıtını yeniden onarmak yönünde üstlendikleri fiili işlevin en açık ifadesi olmaktadır.

Devrimlerinin kazanımlarını savunabilmek için emekçi kitleleri seferber etmek ve onları silahlandırmak yerine ("İslam cumhuriyeti" yöneticileri bu silahları ellerinden almıştı.) Tahran hakimleri İran kitle hareketinin geleceğini tehdit eden başlıca tehlikeye ve İran'ın azınlıklarına en ağır darbelerin vurulması amacına güvenmeyi seçmişlerdir; Orduya; gerici subaylar "kutsal ulusal birlik" adına girilmesi serbest bırakılmış ve "günahları affedilmiştir". İran ordusunun sürdürmekte olduğu savaş "İran devrimini" savunusu için bir savaş değil, "İran toprakları" için verilen bir savaştır; Bu iki savaş arasında ise üzerinden atılmıyacak kadar derin bir mesafe bulunmaktadır.

İran-İrak arasında sürmekte olan savaş her iki ülke halkında çıkarlarına karşıdır. Bu savaşın kitleler için ölüm ve yıkımdan başka hiç bir anlamı yoktur. Diğer yandan bu savaştan esas yararlanan dünya emperyalizmidir: ABD emperyalizmi bu savaşı İran'ı kendi safına çekmek ve Basra körfezinde egemenliğine meydan okumuş iki ülkenin zayıf düşmesini sağlamak açısından yararlı görmektedir; diğer emperyalistler ise savaşta yıkıma uğrayan üretim araçlarının ve alt yapının tekrar kurulması için davet edildiklerinde maliyetlerin karşılanması için her iki ülkenin'de petrol üretimini arttırmak zorunda kalacağını hesaplamaktadırlar.

Demek oluyor ki, savaşın sürmesi sadece ölü sayısının ve yıkımın artmasını doğuracak, bundan da sadece dünya emperyalizmi kazançlı çıkacaktır. Bu anlamda, savaşı başlatması nedeniyle Irak rejimini kınarken, çatışmanın derhal kesilmesini istemekte ve savaşın sürdürülmesine ilişkin herhangi bir kesimin girişimine karşı çıkmaktayız.

Savaş, özünde, bir toprak parçası üzerine iki burjuva devletin iki şoven yönetimin savaşından başka bir şey değildir. Irak emekçi kitlelerinin, Irak ordusunun işgal ettiği topraklarda kalmasından hiç bir çıkarları yoktur. İran emekçilerinin de bu toprakların "İslamcı" yönetimin eski Şah ordusu aracılığıyla tekrar ele geçirilmesinde hiç bir çıkarı yoktur. Şimdiki savaşta solun iki kamptan birisini desteklemeye yönelik herhangi bir tavır en basit enternasyonalist görevle bağdaşamaz. Arap ve Irak safındaki Irak ordusu ile dayanışmak hakim Baas'ın şovenizminin kuyruğuna itilmek ve Saddam Hüseyin'in canice diktatörlüğünü güçlendirmeye katkıda bulunmak anlamına taşır. Aynı şekilde İran kesimindeki İran ordusunu desteklemek İslamcı yönetimin şovenizminin kuyruğuna takılmak ve İran halklarının bastırılmasının temel aracını güçlendirmeye katkıda bulunmak anlamına gelir. Bu iki devletten birini savunmak ancak emperyalist bir saldırıya uğraması koşulunda haklı gösterilebilir. Ayrıca öncedende açıkladığımız gibi İran devriminin savunusu bu savaşta "İran toprağının" savunusu ile çelişmektedir.

Devrimci komünistlerin her iki ülkedeki görevi şovenist seferberliklere karşı enternasyonalist cesaretle karşı çıkmak ve her iki ordunun askerlerine savaşmayı bırakmaları, aralarında kardeşçe bağlar kurmayı, silahlarını şoven subaylara ve genel kurmayaya yöneltmeleri ve emekçi kitlelerle kaynaşarak asker konseyleri kurmaları için çağrıda bulunmaktır. İranlı devrimciler bu görevin yerine getirilmesinin Iraklı yoldaşları için dahada güç oldu-

Duğunu unutmamalıdırlar. Her ne kadar saldırıya uğrayan lke İran isede. Irak'daki devrimci komünistlerin görevi, bu yıkıcı savaşı başlatan Bağdat hakimlerinin canice sorumluluklarını suçlamak ve Irak kitlelerine Baas diktatörlüğünün devrilmesi ve özgür seçimlerle bir kurucu meclisin kurulması için çağrıda bulunmaktadır.

İran devrimci komünistlerinin görevi emekçi kitlelerin özörgütlenmelerini geliştirmeleri için çalışmak, ordunun saldırılarına karşı koymak ve ordunun iktidarı ele geçirmesini önlemek için silahlanmaktır; Devrimin tüm sömürücü sınıfları yıkacak başarıya ulaşması için, bir sürekli devrim olarak gelişmesini sağlamaktır.

Her iki ülke devrimci komünistlerinin görevi, her iki ülkedeki azınlıkların kendi kaderlerini tayin hakkını sıkıca savunmaktır; Özellikle de Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkını. Elbette bu Khusistan- Arabistan'daki Arap halkını da içerir.

Son olarak bölgedeki tüm ülkelerdeki devrimci komünistlerin görevi, şimdiki savaştan yararlanarak emperyalistlerin yada siyonistlerin bölgedeki nüfuslarını arttırma ve dolaylı yada dolaysız müdahalelerde bulunma girişimlerine karşı kitleleri karşı çıkma-ya çağırarak ve tüm ortadoğuda emperyalizme verilmiş olan askeri üslerin kaldırılması için mücadele etmektir.

KAHROLSUN şÖVEN SAVAş.....

YAşASIN ORTADOĞU HALKLARININ KARDEşLİĞİ.....

YAşASIN PROLETER ENTERNASYONALİZMİ.....

12 Ekim 1980

Devrimci komünist gurubu merkez komitesi.....
(Dördüncü enternasyonalin Lübnan seksiyonu).

İRAN, BITMEYEN KAVGA

Murat Sasun

I- İSLAM'IN İRAN SİYASİ ARENASINDAKİ ROLÜ.....

Bugünkü İslam Cumhuriyetçi Partisinin iktidarını analiz etmek ve İran'da bundan sonraki olası politik gelişmeler üzerinde yorumda bulunmak için, İslam'ın son yüzyılda İran politik arenası üzerinde oynamış olduğu rolü incelemek ve bunun, kısaca nedenlerine dokunmak gerekmektedir. Bu kısa giriş analizin anlaşılması açısından yararlı olacaktır.

On dokuzuncu yılın ortalarından beri "kapütülasyonlar" gibi ülkenin iktisadi yaşamına karşı yönelen sömürgeci dış müdahalelere İslam'ın başlıca aydınlarını ihtiva eden İslam müessesesinin yöneticileri (İmam, Hocatullah, Ayetullah) tarafından sürekli bir şekilde karşı çıkılmıştır.

Ülkenin kendi ekonomisinin dinamizminin ürünü olan milli pazarın yasalarını denetliyen ve bu işleyişin hukuk işleriyle uğraşan İslam müessesesinin bu ilişkileri, bazan herhangi bir dış müdahaleye tahammül edemezdi.

Muhammed'in Kuran'daki Mekke ve Medine orta ve küçük tüccarlarını koruyan yazıları, İran'ın başlıca büyük kentlerinde gelişen Bazar, orta ve küçük tüccarların, esnafın, durumunu ve geleceğini güvence altına alıyordu. Din kurumuydu da kalmıyor, esnaf, tüccar, tüketici ve emekçi halk arasındaki ilişkileri de, İslam'ın yapışkan sakızıyla pekiştiriyordu. Aynı zamanda toprak sahipleri içinde İslam, düzen ve özel mülkiyetin garantisidir.

İslam, her ne kadar mülkün esas sahibinin Allah olduğunu zikrediyorsa da, Allah'ın yer yüzünde en yakın varisleri olarak mülk sahipleri sınıfları görüyor ve onların mülküne yönelen eller şeriat yasalarına göre kesiliyor.

Örneğin İmamlar Şah'ın düşüşünden önce ülkenin tüm maddi zenginliklerinin (Petrol, dışa bağlı tüketim sanayisi, montajın ve büyük ticaretin) esasen Allah'ın ve Allah adına halkın olması gerektiğini, fakat bunun ABD ve Şah tarafından gayri meşru el konulduğunu söylerken, aslında komprador kapitalist üretimin ve dışarıya bağlı lüks tüketimin, yerli pazarın dışında ve ona karşı olduğundan, kendisinin de (İslam müessesesi) nüfusunun dışında ve İslama karşı (Aile ve sosyal ilişkilerine v.s karşı) geliştiğini vurgulamak istemiyordu. Çünkü bağımlı burjuvazi, ülkenin (modern kapitalist kurallara göre) zengin tabakaların ihtiyacı lüks tüketimye yönelik üretim yapan fabrika, ve montaj sanayisini, petrol sanayisini ve büyük ticareti elinde bulundurmakla kalmıyor, büyük burjuvaziye tekabül eden kapitalist sosyal ilişkileride geliştiriyordu.

Üst tabakalarda dini bağlar, aile ilişkileri, feodal sosyal ilişkiler gittikçe çözülüyor, tekelinde bulundurdıkları kitle iletişim araçları vasıtasıyla da burjuva kültürünün propagandasını yapıyorlardı.

Ekonominin çarpıklığı sonucu, zenginlerle yoksullar arasındaki bu korkunç fark, işsizlik, enflasyon nedeniyle bu kültürün olumsuz yan ürünleri (Fuhuş, esrar, alkol, aile bağlarının radikal parçalanması) gittikçe yaygınlaşıyordu. Dolayısıyla mülkiyet kurumlarıyla dini müessese bir birine kopmaz bağlarla bağlıydı.

Her şeyden önce İslam müessesesinin maddi kaynağı; orta ve küçük ticaretten alınan 1/5 lik vergi, halkın ödediği zekat ve dini vakıf kurumlarından oluşuyordu.

Din kurumunun maddi kaynağının devlet olmaması, sarayla din arasındaki farkın net bir şekilde ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yani devletle dini bütçelerinin ayrı olmaları çelişkinin anlaşılması bakımından önemli bir olgudur. Fakat her iki bütçesinde kaynağını halkın ve Bazarın vermiş olduğu vergilerden oluşmaktadır. Din kurumunun bütçesiyle Medrese eğitimleri finanse edilir, İmamların giderleri karşılanır. Son Şah'a karşı ayaklanmada da fakir halka (Tahran gecekondu halkının) temel ihtiyaç maddelerinin karşılanması için dam edilene din mensuplarının ailelerinin geçimlerinin temin edilmesi için sarf edilirdi.

Bu gelirin son zamanlardaki yıllık toplamı 20 ile 40 milyon dolar civarında bulunmaktadır. (İmprekor s.128 Eylül 1980)

Denilebilir ki, Şahlık rejimi ile din kurumu arasındaki çelişkilerin yoğunluğu, dışa bağlı montaj, lüks tüketim malları üreten fabrika ve büyük ticaretle İrana özgü geleneksel Bazar ekonomisini oluşturan pazar, küçük ticaret ve zanaat atolyeleri arasında oluşmuş durumdaydı. Aynı çelişki yoğunluğu geleneksel İran kültürü ile yeni kapitalist ekonomik biçimin kültürü arasında da görülmüştü.

2- İslamın entellektüel konumu:

Okuma yazma oranının düşük olduğu İran'da (%50), İmamlar eğitim görmüş yüksek bir zümreyi teşkil etmektedir.

Ülkeye bir ağ gibi yayılmış ve sayıları 300,000'i bulan, her gün halkla yüzyüze, karşı karşıya gelen, halkın hukuku ve dini aktüel sorunlarıyla uğraşan imamlar, halkın eğitiminde, ruhi şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadırlar.

Halkın güncel ve genel taleplerini, eğilimlerini zamanında tespit etme imkanına sahiptirler. Kısaca imamların çalışma malzemesi, halk, ve halkın güncel sorunlarıdır.

Özellikle muhalefetin tamamen yasak olduğu, Şahlık rejimi döneminde (bilhassa 1953 darbesinden sonra) cami, önemli bir toplantı yeri rolünü oynamıştı.

3- İslamın tarih içerisinde İran politik yaşamında rolü:

Son yüzyılda İran'da İslam dini politikaya damgasını şüphesiz yer bırakmayacak bir şekilde vurmuştur.

Daha 1890'da Şahlık rejiminin bütün tekelinde bir İngiliz firmasına verdiği imtiyaza karşı, 1891'de dini bir lider olan Mirza Muhammed tarafından başlatılan ayaklanma (Bu eyleme tarihte bütün eylemi denir) İngiliz firmasına verilen imtiyazın geri alınmasıyla yatıştırılabilmmiştir.

1896'da İran'ın gümrük kapıları yabancılara yeniden açıldı. Sömürgeci ülkelere alabildiğine imtiyaz verildi. Zanaatçıların, küçük tüccar ve köylülerin zararına olan bu gelişmeye karşı halkın hoşnutsuzluğu alabildiğine artmıştı. Halk iç pazarı yabancılara kaptırmak niyetinde değildi. Sömürgecilere ve saraya karşı biriken hoşnutsuzluk, 1905-1906'da patladı.

Şii birer lider olan Bahbahani ve Tabarabi önderliğinde gelişen sarayı tehdit edecek bir düzeye yükselmişti. Dini liderliğin önderliğinde gelişen hareketin en önemli istekleri:

Yasama organı olan parlamentonun oluşturulması, ve saraydan bağımsız mahkemelerin kurulmasıydı.

Sonunda 1906'da saray yenik düştü. 1906 döneminde yeni anayasa (meşrutiyet anayasası) yürürlüğe girdi. Yeni yasaya göre beş dini liderden meydana gelecek bir komite parlamentoyu denetlemeyi yüklenenecekti.

1906'dan sonrada İran'ın büyük kentlerinde gelişen Cumhuriyetçi hareketlerin bir çoklarının liderliklerini radikal dini liderler yapmışlardır.

1925-41 yıllarında, Rıza Şah döneminde İran bir çok bir çok dini liderin katledilmesiyle sonuçlanan kanlı sahnelere şahit olmuştur.

İkinci dünya savaşından sonra (1945-46) Kürdistanın bağımsızlık hareketinin önderliğini yapan ve Mahabbat Kürt cumhuriyetinin kurulmasında önemli rol alan Muhammed Gazi de dini bir liderdi. İkinci dünya savaşından sonra (bilindiği gibi) oluşan seçim serbestisi ortamında, Mussaddık'ın önderliğinde "Milli cephe" kuruldu. Şehir küçük burjuvazisi tarafından desteklenen bu parti, petrolün millileştirilmesini ve milli bir politika yürütülmesinden yanaydı.

Dini liderlerin çoğu o zaman Musaddık'ı destekliyordu. Ayetullah Humeyni'de Musaddık taraftarıydı. Camiler milli cephenin toplandı yerleri durumundaydı. 1961'de bir dini lider olan Ayetullah Talagani ve Bazargan gibi milli cephe taraftarı liderlerin ortak çabalarıyla "Nez-Hat-e Azadi ye İran" (BBI, İran bağımsızlık hareketi) örgütü kuruldu.

1963'de toprak reformuna karşı (ABD patentlidir ve Şah tarafından yürürlüğe konulacağı için karşı çıkıyoruz iddiasıyla) Ayetullah Humeyni halkı ayaklanmaya çağırmış, binlerce zanaatçı "Bazarcı", kadın erkek işçi caddelere dökülmüştü. Ayaklanma kanlı bir şekilde bastırılabilmiş, Humeyni yurt dışına (Irak'a) sürgüne gönderilmişti. Daha sonra dini liderler ve milli cephe tarafından yönlendirilen BBI legal çalışma metodunu seçtiği için Şahlık despotluğu tarafından tamamen pasif bir uruma getirilmişti. Mücadeleleri monarşist kanunlar çerçevesinde sınırlandırılmıştı. Onlarda yasalardan dışarı çıkmak eğilimi yoktu.

1950 ve 60'lı yıllarda, Ortadoğunun tüm ülkelerinde aydın küçük burjuvazinin önderliğinde tüm ezilen sınıf ve tabakalar emperyalizme karşı harekete geçirilmiş, geçmişin kalıntıları aristokrat kırallıklar tek tek antika müzelerine gönderilmişlerdir. (Irak, Mısır, Suriye v.b) . Bundan başka Cezayir ve Filistin gibi ülkelerde bütün dünyaya sesini duyuran önemli anti-emperyalist hareketler gelişmişti. Tüm bu hareketlere dönemin muhalefetinin pasifliği eklenince İran gençliğinin hareketsiz kalması düşünülemezdi.

Nitekim 1965'de Muhammed Hanif Nejat, Said Mohsen ve Ali Asgahar Badizadegan önderliğinde "Halkın mücahitleri" örgütü kuruldu. Küçük burjuva İslam gençliğinin anti-emperyalistliğini dile getiren bu örgüt Kuran'la Marksist tezleri özdeşleştiriyordu. Küçük burjuva bir örgüt olan mücahitler Emperyalizme ve Şaha karşı örgütlü bir silahlı mücadele perspektifi geliştirirken, ilk pratikleri de İran'da bir ABD generalini öldürmek oldu.

4- Neden İslam Şubat 79'da iktidara geldi?

Yukarda bahsedildiği gibi Şahlık rejimi ile İslam, yakın dönemde sürekli bir kavga içinde olmuşlardır. Yine yukarda değindiğimiz gibi, bu tarihin muhalefet kaynağını, geleneksel yerli üretim ile sömürgeci müdahale, yerli üretimle bağımlı ekonomi arasında bir çelişki ile her iki iktisadi yapıya tekabül eden üst yapı kurumlarının (kültür, sanat'da) çelişkilerinden almaktaydı.

5- 1978'lere gelirken:

Geleneksel küçük üretim 78'lerin başlarında, tarihinin en büyük

Krizini yaşıyordu. Hızlı enflasyon tekelleşmeyi de hızlandırıyor, küçük üretici ucuz fabrika ve ithalat mallarıyla, gittikçe pahalılaştıran hammadde arasında eriyip gidiyordu. Bilindiği gibi İran'da ortalama iki kişinin çalıştığı 860 000'e yakın geleneksel küçük atölye vardı. Bu atölyeler toplam amele gücünün %80'ninden fazlasını istihdam etmektedirler. Atölyelerde çalışan %80'lik oran iki milyon işçiyi kapsamaktadır. (Birikim 50-5I-59)

Küçük üreticiye yönelen bu tehlikeye karşı, onları koruyabilecek yegane bilecek kurum İslam oluyordu. Bazar ve toprak sahipleri için İslam, Şaha karşı varlıklarını garantiye alan bir ideolojiye sahipti. Küçük üreticileri koruyan Muhammedin kuran'daki yazıları onlar için teselli kaynağı oluyordu. Şaha karşı ayaklanan muhalif siyasi guruplardan, İslam bayrağı onlara bir çekim alanı oluşturuyordu. Küçük üretici, İslam iktidarıyla İran tarihinde ilk defa iktidarda olduğunu hissedecekti.

Şehir yoksul halkı, iktidara gelecek İslam cumhuriyetinden su, elektirik, okul, konut gibi taleplerinin yerine getirileceği illüzyonu yerleşmişti. Köylüler toprağa kavuşacakları, ekonomik durumlarının iyileşeceği beklentisiyle harekete karışmışlardı. Devrimci bir komünist partinin yokluğu da İslam'ın önderliğinin işini kolaylaştırıyor, baskı ve sömürüye karşı gelişen anti emperyalist hareketin önderliği Ayetullahların ve liberal burjuvazinin eline geçiyordu.

6- İslam iktidarınının, dolayısıyla Cumhuriyetçi İslam Partisinin (CIP) zayıf ve güçlü yanları:

İslam cumhuriyetçi partisi şii hiyerarşisi tarafından kurulmuştur. Cami örgütünün tüm kilit noktalarını elinde bulunduran CIP "İslam Muhafızları" denilen 200 000 kişilik silahlı bir gücü kontrol etmektedirler. Bilindiği gibi işsiz ve lümpenlerden meydana gelen bu grup Ayetullahların koyduğu düzen ve yasaları silahlı zorla yürürlüğe sokmakla yükümlüdürler. Bunların en büyük uğraşları Kürdistan'da olmuştur. Takriben 7000 üyesi bulunan CIP Humeyni komütelerini basın ve radyoyu elinde bulundurmaktadır. Partinin kadroları sınıfsızlaşmış, eski subay, eski memur, emekli polis, imam, işsiz bürokrat elemanlar tarafından oluşturulmuştur. Partinin en güçlü olduğu yer Qum, Meşhed, Desful, İsfahan ve Şirazdır. CIP Şah'ın düşüşünden sonra yurt dışına kaçan toprak aristokratlarının arazilerinin katılımıyla güçlenen Mostazza-yin vakfının tüm gelirlerini ellerinde bulundurmaktadır. CIP işçi kesiminde anti-emperyalist demogojileriyle, ve sınıf savaşı tecrübesine sahip işçilerin işten atılmasıyla, işçi örgütü olan şuraların idari kesimini ellerine geçirmişlerdir. Fakat tüm çabalarına rağmen işçi yığınlarına nüfus edememişlerdir. İslam yönetiminin en büyük problemi, ezilen azınlık ulusların (Kürt, Arap, Türkmen,) Şahın yıkımıyla silahlarını teslim etmemeleridir. Nitekim İslam yönetiminin bütün askeri, ekonomik ve siyasi imkanlarını zorlamalarına rağmen, Kürt milli hareketini bir adım bile geriletememiş, tam tersine hareket gittikçe genişleyerek tüm Kürdistan halkını kapsamıştır. Kürt milli ayaklanması diğer milli azınlıklarında cesaretlendirmiştir. (Türkmenistan ve Kuzistan ayaklanmaları gibi.)

Kürdistan İran solu için baskı döneminin (İslamın iktidara gelişinden bugüne kadar) sığınağı durumuna gelmiştir. Denilebilir ki sistemin stabilize olmasına karşı en büyük engel Kürdistan milli hareketidir.

Sol hareket Kürdistan'da geçen iki yıllık direniş döneminde tarihte eşi görülmemiş bir düzeye yükselmiştir. İran devrimci hareketinde Kürt milli hareketi bugüne kadar olduğu gibi, bugünden sonrada hayati bir rol oynayacaktır. Nitekim Kürdistan'da Kooperatifler, öz-yönetim komüteleri toprak ağalarının tüm kanlı baskılarına rağmen varlığını sürdürügelmiştir.

İslam iktidarının en önemli sorunu İran'ın içinde bulunduğu ekonomik kaostur. Enflasyon (%40) hızlı bir şekilde artmaya devam etmektedir. İşsizlik had safhaya varmış durumdadır. 6 milyon işsiz iş bulmanın reçetesi şimdilik bulunmuş değildir. Sadece 1980'de toplam devlet giderlerinin %90'ı devlet kamu sektöründe (PKS) çalışan ücretli işçilerin ücretleri (Ocak 1980'de çıkarılan bir yasayla ücretli işçiler memur statüsüne alındı) askerlerin ve memurların maaşına gitmektedir. (İmprekor sayı I28-I3 Eylül 1980) DKS'de çalışan işçilerin sayısı Bankaların ve bir çok fabrikaların devletleştirilmesiyle daha da artmıştır.

Irak savaşının getirmiş olduğu mali yükümlülükler de ülkeyi daha da derin ekonomik ve sosyal bunalımlara sürüklemiştir. Savaş ödenti olarak işçilerin ücretlerine ve memurların maaşlarına yeni ek bir vergi yüklenmiştir. Zaten düşük olan yaşam düzeyi dahada düşerek radikal minimum bir seviyeye inmiştir.

7- Ordunun durumu:

Herşeyden önce iç savaştan yeni çıkmış İran Şahlık ordusu, İran Irak savaşı boyunca, tüm politik ve askeri çevrelerin ve Irak'ın tahmin ve Spekülasyonlarını yanıltmış, beklenen dağılma sözkonusu olmamıştır. Fakat zamanın cumhurbaşkanı ve silahlı kuvvetler başkomutanı, Benisadrin ordusunun demir disiplinli bir düzene sahip olması en büyük arzumuzdur demesine ve bu doğrultudaki tüm çabalarına rağmen "demir disiplin" sağlanamamıştır. Bilindiği gibi İran ordusunun subaylarının %80-90'ı ya ABD ya da diğer nato ülkelerinde istihyas görmüştür. İran ordusunun tüm faaliyet ve eğilimlerini, ABD askeri istihbarat teşkilatının denetimi altında yapmışlardı. Askeri eğitimde kullanılan tüm askeri araç ve gereçler ve görevde kullanılan askeri malzemeler ABD malı araçlardır. ABD askeri eğitim malzemelerinin ve eğitimin esas amacı Pentagon hayranlığını ve anti-komünizmi aşılaktır. Şahlık askeri bürokrasisi İran petrol gelirinden önemli bir pay alıyordu. Batılı nato ülkelerindeki yeni askeri buluşların ilk müşterisi Şah ordusu ydu. En yeni uçak ve tanklar İran ordusunun emrine verilmek üzere İran'a satılırdı.

Petrol gelirleriyle İran askeri bürokrasisi güçlü hakim bir tabaka oluşturmuştu. Ve sosyal konumları Şah'ın konumlarıyla aynı olduğu için, 79 halk ayaklanmasında sonuna kadar Şah'a sadık kalmışlardı. Savakla birlikte onbinlerce insan kanını dökmekten kaçınmamaları bunun bir kanıtıdır. Fakat 1978'den beri var olan toplumsal olaylar, özellikle ordunun alt katmanlarını da etkilemiş, halk ayaklanmasıyla birlikte sahneye çıkan siyasi akımlar doğrultusunda ayrışmaya neden olmuştur. Ordu bürokrasisinin üst kademelerinde Şah'a tamamen bağlı ve hakim ekonomik düzeyin hakim sınıflarıyla iç içe girmiş bir çok general yurt dışına kaçmış, bir çokları da kapalı kapılar arkasında "devrim mahkemeleri" tarafından idam edilmişlerdir.

İran İslam Cumhuriyeti hükümetinin, halk ayaklanmasıyla sarsılan imparatorluk ordusunun "İslam ordusu" adıyla yeniden onarılması,

Ve sağlamlaştırma abalaları yönünde, görünüşte İslam sistemine karşı olmayan ve şah'ın İslama kritiğine pasifte olsa katılan general ve subayların çoğu yeniden görevlendirilmiştir. Hapishanelere tıķılan subay ve savak ajanlarının hemen tümü 21 Mart nevroz bayramı dolayısıyla genel aftan "İslam hkmetine sadık kalmak" şartıyla serbest bırakılmış, eski şan ve rütbeleri iade edildikten sonrada görevlerinin başına dönme olanağı sağlanmıştır. şimdi ordunun başında bulunan kuvet komutanları ve generaller şah'a sadakatlariyla bilinen kişilerdir. Örneğin son uçak kazasın da ölen hava kuvetleri komutanı, şah döneminde sadık bir general ve Mart 1979'da Kürdistan'ı havadan bombalanmasını yöneten kişidir. şahın şahlık sisteminin aynı şekliyle tekrar dönüşünün zor olduğu bilincinde olan bugünkü ordu üst düzey bürokratları da İran'da var olan mevcut burjuva hareketleri arasında politik ayrışıma uğramışlardır. Ordu başkomutanlığı arasındaki popüler konumu ve İran-İrak savaşı vesilesiyle ilişkilerinden doğan Beni Sadr taraftarı azınlık bir kesim, Kerim Sencabi'nin de yönetici kadrosunda bulunduğu liberal burjuva partisi milli cephe taraftarlısı kesim, şahın son başbakanı şahbur Bahtiyar, General Madani ve şahlık ailesine sadakatlariyla bilinen kesim, son olarakta İmam Humeyniye bağlılıklariyla bilinen bir kesim. Görüldüğü gibi mevcut duruma müdahale edebilecek bir birlik kombnasyonu mevcut değildir.

şu veya bu ordu fraksiyonunun tek başına bir darbe girişimi, bu yılın ilk aylarında Bahtiyar ve şah taraftarlarının yapmış olduğu ihtilal deneyimi gibi boğulmaya ve başarısızlığa uğramaya mahkumdur. Ordunun st kesimlerinin birlik kombnasyonlarının var olan politik burjuva odakların desteği (Ayetullah şeriat Madari, ve Humeyni yanlısı olmayan Ayetullahların, milli cephe, Beni Sadr v.s) ve halkın mücahitlerinin geçici olarak nötral kalmalarıyla mümkündür. Esasen ordunun ihtilal yanlısı kesimi ve burjuva politik odaklar böyle bir hazırlığın çalışması içindedirler. Bir yandan, bilhassa Beni Sadr'ın iktidardan düşürülmesinden buyana iktidarın nder kadrosuna karşı düzenlenen sabotaj ve provakasyonlarla:

a)- CPI'ni fiziken gcszleştirmek var olan yetersiz kadrolarını ortadan kaldırmak.

b)- Burjuva milliyetçi İslam iktidarının gcszlğ psikozunu yaratmak.

c)- Solu, özellikle önemli bir dinamik gençlik kitlesine sahip halkın mücahitleri rgtn İslam hkmetine hedef olarak göstermek ve solla hükümet arasında bir açık savaşın giderek iç savaşa dönüşmesine çalışmaktadırlar.

Bu i savaşla sol ve İmamlar nitel ve nicel olarak zayıflayacaklar, yaratılan iktidar boşluğu ile kitlelerin, özellikle bunalım içinde olan küçük burjuva katmanlarında "gcl ve disiplinli" totaliter bir iktidara zendireceklerdir. İşte o zaman askeri ihtilal söz konusu olabilecektir. Böylesi bir iktidar toplumun bir çok kesiminin ve emperyalizmin gcl desteğini alacak, İran-İrak savaşına batı ülkelerinin arabuluculuğuyla son verebilecektir. Her şeyden önce, böyle bir yönetim kapitalist devlet yapısının, onarılması imkanı, IP'nin kinden çok daha fazladır. Yalnız şunu söylemek gerekirkii, son uçak kazasında tüm ordu ve devrim muhafızlarının önderlerinin ölmesiyle askeri darbenin hazırlıkları içinde olanlara önemli bir darbe indirmiştir.

Askeri darbe umacılığının yaygın bir görüş olduğunu devrik Şah'ın oğlu Rıza Şah'ın İran halkına hitaben aşağıdaki demecinden iyice anlaşılmaktadır :

"İran'ın yıkılmaz ordusu vardır. Şahın ordusudur bu ayaklar altına alınmış, rütbeler ve yöneticiler vardır. Bunlar haince ve gaddarca bölündüler. İstifa etmeleri, işleri bırakmaları sağlandı. Amaç İran'ı yönetmek değil şahsi hırsları tatmin etmektir. Şah'ın ordusu bu gidişe bir gün dur diyecek, yakında gücünü gösterecektir. Şu anda yöneticilerin sürdürdükleri savaştan İran'ın zararlı çıkmasını önlemek için kahramanca çarpışıyorlar. Ama gerçekleri anlayınca gerekeni yapacaklardır." (aktaran milliyet 13-7 1981)

Fakat ordunun alt katmalarındaki ayrışmada mevcut burjuva eğilimleri dışında başta halkın mücahitleri olmak üzere güçlü bir sol muhalefet söz konusudur.

8- İşçilerin ve solun durumu:

İran'da "250 000 işçiyi istihdam eden 2000 işletme ile ik milyon insanın çalıştığı yüzbinlerce küçük atölye bir aradadır. Bir tanesinde ortalama iki kişinin çalıştığı 860 000 atölyede toplam emek gücünün %80'ninden fazlası toplanmıştır. Sadece 138 işletme 500'den fazla işçi çalıştırmaktadır." (Birikim 50-51 s.II9) Yukardaki alıntıdan anlaşıldığı gibi İran işçi sınıfının en büyük kesimi geleneksel küçük üretim yapan, atölyelerde çalışmaktadır. Yani sınıfın %80'i zanaatçı atölyelileri üretimi dolayısıyla atomize olmuş durumdadır. Geri kalan işçi yoğunlukları Petrol sanayinin yoğun olduğu Abadan gibi Güney batı Körfez kentlerinde ve montaj sanayi ve tüketime yönelik üretim yapan fabrikalarda toplanmaktadır. Özellikle Tebriz, Tahran gibi büyük kentlerde büyük işçi yoğunluklarına rastlanır. Bunun dışında inşaat sektörü önemli bir işçi yoğunluğunu istihdam etmektedir.

Bir bütün olarak alındığında güçlü işçi yoğunlukları birbirinden kopuk coğrafik bölgelerde bulunmaktadırlar.

İran'ın genç işçi sınıfını organize edecek, enerji ve savaş gücünü birleştirecek, köklü bir geleneğe sahip bir sendikal geçmişi yoktur. İşçi sınıfı elli'li yılların başında (49-53) kısa bir dönem olarak yaşadığı sendikal hareketin dışında her hangi bir sendikal örgütlenme geleneğine sahip değildir.

Sınıf herne kadar Şah'ın düşüşünde tayen edici bir rol oynamışsada (Aralık ve Ocak genel grevleri) hareketlenmesi ve talepleri"kendisi için sınıf "temelinden kaynaklanmamıştır. Daha çok ekonomik taleplerle hareketlenen işçi sınıfı, Şah'ın düşüşünden sonra İslam rejiminin bağımsız sendikalanmayı ve grevleri yasaklayan, İslam yasalarına karşı hatırı sayılır bir tepki göstermemiştir. Komünist partiden yoksun işçi sınıfının bilinçli önder kesimleri de var olan sol hareketler arasında bölünmüşlerdir. Sınıf gücünün farkına, Şah'ın düşüşü ve bir çok büyük fabrikatörün akabinde fabrikalarını terk edip kaçmalarından sonra varabilmiştir. İşçi sınıfı Şah'a karşı mücadele döneminde oluşturduğu "İşçi Şuraları" içerisinde örgütlenmişti. İslam Cumhuriyetçi partisi fabrikalarda ikdidarını (Sahipleri tarafından terkedilen fabrikalar olası bir işçi inisiyatifine karşı İslam yönetimi tarafından devletleştirilmişti) yagınlaştırmak için, tecrübeli bilinçli işçileri işten atmış ve şura yönetimlerini yukardan aşağıya idari tedbirlerle denetimi altına almıştır. Başka bir deyimle CIP şuraları İslamlaştırmıştır.

Şuna da değinmeden geçemeyeceğiz. Tudeh ve sağ fedailer, İslam hükümeti lehine yapmış oldukları "Milli ve anti-emperyalist" demogojileri de şuraların İslam yönetimi denetimine geçmelerinde büyük bir rol oynamıştır.

Solun durumu:

Bilindiği gibi Şah'ın düşüşüyle birlikte, bir çok sınıf ve tabakayı birbirine bağlayan dayanışma bağıda kopmuştu. Yani Şah'ın düşüşünü hazırlayan toplumsal olaylar tarihi aynı zamanda İran'ın sosyo-ekonomik yapısının yansıması politik yapılanmaların, şekillenme, ayrışma, "kendisini bulma"nın tarihidir de. Bu yapıların kendini bulma çabası ne olursa olsun, politik terminolojisi içinde kendilerine uyarladıkları soyut kavramlara uyamamaktadırlar. Var olan tanımlamalarla yönelişler gelişmektedir. Aydın küçük burjuvazinin önderliğini çektiği, sol örgütler işçi sınıfı tecrübesine sahip küçük bir azınlığın dışında, tamamen küçük burjuva katmanlarına (Şehir yoksulları, öğretmen, işsiz sanatçı) dayanmaktadırlar. Dünyanın diğer geri kalmış ülkelerinde olduğu gibi İran solu da parçalanmış durumdadır. Bu bölünmelerin taze sıcaklığı ile, özde aynı örgütler birbirleriyle çatışmakta, ileriye yönelik gelişmeyi hızlandırması gereken muazzam sol toplumsal enerji dahili sürtüşmeler ve çatışmalarda harcanmaktadır. Sol, bütün bu bölünmelere rağmen, güçlü askerleşmiş silahlı kadrolara sahiptir ve İran toplumunun en dinamik aydın kesimini örgütlemiş durumdadırlar. Başlıca sol örgütler Halkın fedailerini (azınlık çoğunluk, sağ sol) Peykar HKE (sosyalist işçi örgütü) Kürdistan'da Komeleh gibi. Tudeh ve sağ fedailerin konumu tamamen başkadır.

Bu iki sol örgüt reformist karakterleri icabı, ülkedeki hızlı politik kutuplaşmada, -proleter karakterli anti-kapitalist kutuplaşmanın düşüşüyle kapitalist devlet örgütünü tüm kurumlarıyla yeniden üretilmesi anlamına gelen onarılması- ve bunu sağlayan toplumsal olaylarda etkin bir rol oynamaktansa, var olan İslam yönetiminin stabilize olmasına destek olmaktadır.

Yukarıda saydığımız sol örgütler arasında bir güç birliği, İran için hayati bir rol oynayabilecektir. Böyle bir birlikle devrimin sürekliliği yolunda önemli bir adım atılabilecektir ancak.

Nitekim bu birlik bunalım içinde bulunan küçük burjuva katmanlarının totaliter burjuva dikta önleyebilecek, kitlelerin sağa kaymalarını dizginleyebilecektir.

9- Burjuvazinin çıkmazı:

İranda Şah'ın düşüşünden bu yana, yıkılan burjuva devlet yapısının kalıntılarının onarılması doğrultusunda bugüne kadar hiç bir ilerleme kaydedilememiştir.

Bağımlı burjuva devlet yapısının yeniden üretilmesi anlamına gelen restorasyonu doğrultusunda pasif bir adım atmak bile, bu işin rolünü oynamak isteyen burjuva siyasi akımların hiç birine nasip olmamıştır; Ne şahın son başbakanı Şahpur Bahtiyarın önderliğindeki "birleşik cephe" veya bu yılın ortalarında İslam yönetimini bir askeri darbeye yıkmak isteyen Oveysi gibi Şah rejimi taraftarlısı generallere ne batı yanlısı Şeriat Madari, Bazargan, Beni Sadr ve milli cephe gibi liberal burjuvaziye, nede iktidarda bulunan burjuva milliyetçi SIP'si iktidarına. Düzenin yeniden üretilmesi temelinden çıkan siyasi yapılanmaların karşı karşıya buldukları sorunlara,

Programatik olarak çözüm getirememeleri, bugünkü İran konjüktüründe başlıca çıkmazlarıdır.

Esasen Şah'ın burjuva diktatörlüğünün temellerine indirilen darbelerin ekonomik ve sosyal kaynağına bugün varolan dünya ekonomik krizinin ve bir seneyi geçen, Irak-İran savaşının getirmiş olduğu mali ve toplumsal sorunlarda eklenince, burjuvazinin çıkmazı iyice anlaşılmaktadır. Burjuva siyasetlerinin çıkmazına geçen iki sene içinde halkın politik tecrübesinin ve bilincinin yükselmesini de katarsak burjuva çözümün ne denli zor olduğunu anlaşılmaktadır.

Tamamen bir ekonomik kaos içinde hızla artan enflasyon işsizlik (6 milyon) ve mollaların kanlı diktatörlüklerine karşı tabanda hızla gelişen hoşnutsuzluk ve direnç karşısında, önce iktidar parçalanmış sonrada liberal burjuvazi iktidardan tasfiye edilmiştir.

Beni Sadr'ın ve arkasından liberal burjuvazinin tüm kesimleri hükümet ve devlet kadrolarından uzaklaştırıldıktan sonra, burjuvazinin tüm kesimleri ayaklanmış, Humeyniye karşı barış, demokrasi, özgürlük barış şiarlarıyla cihat ilan etmişlerdir. Muhalif burjuva kesiminin başlıca aktüel sloganları: "gerçek bir İslam iktidarının kendileri tarafından kurulabileceği, basın ve söz hürriyetini getirecekleri, demokratik bir sistem kuracakları ülkeyi Humeyni fanatik diktatörlüğünden kurtaracakları" yönündedir. Beni Sadr Paris'e geldiğinde The Times dergisine verdiği demecinde İran'ın başına gelen felaketten Ayetullah Humeyni sorumludur demiştir. (aktaran Milliyet 13 Temmuz) Bir başka demecinde gerçekte bir İslam cumhuriyeti kurulana kadar direneceğiz ve İran'ı güzel günlere götüreceğiz demiştir.

İran halkının burjuvazinin tüm bu içi boş sloganlarına ne ölçüde inandığı sorusu İran devrimci hareketinin kararlı mücadelesi sonucunda belirlenecektir.

10- Beni Sadrın tasfiyesinden sonra, iktidardaki CIP'nin önemli yöneticilerine karşı düzenlenen sabotaj ve saldırıların başlamasıyla iktidara karşı en büyük tehlike olarak saydığı sola Humeyni iktidarı cihat açmıştır.

Geçen Haziran ayının sonundan bu yana, 15000'ye yakın devrimci mahkemelere bile çıkarılmadan, idam edilmiş, 12000'e yakın devrimci de zindanlara tıkılmıştır. Hükümet, çocukları bile gözünü kırpmadan idam edebilmekte, politik tutukluları sokak ortasında kurşuna dizerken, diğer yandan, başta cumhurbaşkanı, başbakan olmak üzere CIP'nin kilit adamları Ayetullahlara karşı sabotajlarda alabildiğine artmıştır. CIP iktidarının sola açık savaş ilan edip onları ortadan kaldırmaya çalışarak, bütün gücünü buna sarfederken- Bir CIP'nin sorumlusu "Bugün binlerce komünist öldürmezsek yarın yüzbinlercesini öldürmek zorunda kalırız.-CIP'nin başkanı Ayetullah Beheşti, cumhurbaşkanı Muhammed Ali Radcai, Başbakan yardımcısı Dschamad Bahonar gibilerinininde içinde bulunduğu Humeyninin yakın iş birlikçisi yüzün üstünde CIP'nin kadro elemanları öldürülmüşlerdi. Ordunun tüm üst yöneticileri- Savunma bakanı Albay Musa Namşu, genel kurmay başkanı general Voliolah Fallahi, eski savunma bakanı Cevat Fakuri, "devrim muhafızları" Baş komutan yardımcısı Mohsen Koladas- Sabotaj olduğu anlaşılan uçak kazasında ölmüşlerdir. Olayın ilginç yanıda CIP'nin ve devletin bu üst yönetici kadrolarına yönelen sabotajların,

faillerinin tesbit edilememesidir.

Kanımıza göre, burda hazırlanan uzun vadeli bir oyun temmuzun başlarından itibaren sahneye konulmuş durumdadır. CIP'nin yöneticilerine karşı ölümcül sabotajlar düzenlenirken:

- a. CIP'nin zaten zayıf olan yönetim kadrosunu tüketme amacı güdülmektedir.
- b. Humeyni iktidarı ile silahlı sol arasında açık bir savaşın kışkırtılması, bununla, yeteri kadar örgütlü olmayan ama, kapitalizme karşı hoşnutsuzlukları gün geçtikçe artan emekçileri saflarına çeken sol örgütlerin fiilen çökertilmesi ve giderek İran'ia eşit olmayan güçlerin savaştığı bir alan haline getirilmesi,
- c. Güçlü bir iktidarın boşluğunu yaratarak iki seneden beri mezar atmosferinde yaşayan İran halkını, özellikle küçük-burjuva katmanlarını, totaliter sistemlere özendirmek,
- d. Yukardaki senaryo oynanırken "özlenen" askeri darbenin hazırlıklarını tamamlayıp, sahneye çıkmak istenmektedir.

Bağımlı burjuvazi, Humeyni iktidarının plansız ve programsız halıyla İran'daki ekonomik ve sosyal kaostan çıkamayacağına toplumsal sol muhalefetin hızla gelişip Humeyni iktidarını çökerteceğini net bir şekilde görebilmektedir.

Şmidilik Tudeh, Sağ-Fedailer ve Çin eğilimli CIS hariç bütün İran solu zorunlu olarak bu sıcak savaşın içine çekilmiş durumdadır.

11- OLASILIKLAR :

Varolan burjuva-milliyetçi islam iktidarının ayakta kalabilmesinin tek şansı (eğer varsa) Irak, Suriye ve Etyopya'da olduğu gibi dışta Sovyetler Birliğinin askeri ve politik yardımına tutunarak, içte bazı sosyal reformlarla milli bir program sonması; Yani emperyalist yatırımların millileştirilmesi, petro-kimya üretimi dahil tüm fabrikaların devletleştirilmesi, toprak reformunun yapılması, azınlıklara kültürel özerklik verilmesi v.b. birçok sosyal reformların yapılması.

Ki Sovyetlerin Humeyni iktidarına karşı tutumu Tudeh partisinin Humeyni'yi desteklemesi ve dörtlü bir "Milli Cephe" kurma önerileri böyle bir yönelişin olduğunu yansıtmaktadır. Fakat böyle bir ihtimal, İran'ın bugünkü şartlarında ve CIP gibi ırkçı ve gerici bir iktidar altında olasılı değildir.

İkinci alternatif Halkın Mücahidleri Örgütünün Beni Sadr ile birlikte kurdukları "Milli Direniş Konseyi" olasılığıdır. Şu anda iç savaş ile iktidara gelmek olanağına sahip yegane güçtür. Böyle bir ihtimalin gelişimi Halkın Mücahidlerinin sodundaki örgütlerin de katkıları olacaktır. En güçlü kitle tabanına sahip olan Halkın Mücahitlerinin Beni Sadr ile Paris'e gelen şefi Radcavi, "Milli Direniş Konseyi" nin taleplerini şöyle açıklamıştır:

1. Adil ve demokratik toprak reformunun yapılması
2. Köylülere faizsiz kredi verilmesi
3. Halka bedava elektrik verilmesi
4. Kadın erkek eşitliğinin sağlanması
5. Kürtlere ve diğer milli azınlıklara otonomi verilmesi
6. Bütün gerçek devrimcilere silah dağıtılması.

Şah döneminden kalma silahlı mücadele tecrübesini sahip ve tahminen 50.000 (Der Spiegel, 12.10-1981) disiplinli silahlı militanı bulunan Halkın Mücahidleri Örgütünün Tahrah sokaklarında "devrim muhafızlarıyla" silahlı çatışmaya girmesi bu alternatifin başlangıcı gibi görülmektedir.

YAŞASIN İRAN DEVRİMİNİN SOSYALİZM YOLUNDA SÜREKLİ ZAFERİ
VE İRAN HALKLARININ KURTULUŞ MÜCADELESİ !!!

www.arsivakurdi.org

KISA BİR AÇIKLAMA

Çı Bıkın daha ilk sayısında, 'çıkarken' adlı bölümünde, Devrimci Marksist yazılara ve bölgenin güncel tarihi sorunlarıyla ilgili her türlü tartışmaya sayfalarını açık tuttuğunu vurgulamıştı. Nitekim elimize böyle bir yazı geçmiş bulunuyor.

Ermeni sorunu:

Bölge üzerine hiç bir araştırmacının, bilimsel bir analiz ve ulusal sorunla ilgili deyinmenin göz ardı edemeyeceği bir sorun. Fakat bu gerçekten böylemi olmuştur? Buna iyimser bir cevap vermek gerçekten pek olanaklı değil. Resmi Tarih ve yaklaşımların hangi ideolojik temel üzerinde geliştiğini bildiğimize göre bu konuyla ilgili özeleştiri daha çok sol ve özellikle Kürt solu tarafından yapılmak zorundadır. Bugün bölgede Kürt sorununu ve Kürt milli sorununu reddetme temelinde sistemli olarak işleyen ideoloji yazarın söz konusu yazıda değindiği gibi, tecrübelerini ve başarılarını yakın tarihte Ermeni ulusu üzerinde oluşturulan soykırım sürgün baskı, zulüm, politikasının bir devamı olarak işlemektedir. Fakat Türkiye'de "ilerici" kesim Ermeni sorunuyla ilgili her türlü yaklaşımı MİT, kontr gerilla, CIA' nin bir oyunu olarak anlamakta ve bu sorunu kendi tarihi içinde ele almaktan sürekli kaçınmaktadır. Böylesi bir yaklaşımda resmi ideolojinin çılgınlıklarına yeni çılgınlıklar katmaktan başka bir sonuç vermemektedir.

Çı Bıkın bu sayısında Ermeni ulusal sorunuyla ilgili bir yazıyı yayınlamakla önemli ve önemli olduğu kadarda, bugüne kadar üzerinde durulmamış bir soruna el atıyor. Fakat sorunu kendisi açısından tamamlanmış bir görev olarak görmüyor. Daha da özetlemek gerekirse, bu sorunun Türkiyede siyasi bir dergide tartışılmasına bir anlamda başlangıç oluşturuyor. Elimize geçen bu yazı konusunda yorum yapmak değil amacımız. Fakat ilk planda, Türkiye'de sol hareketin yabancı olmadığı (olmaması gerektiği) ama yabancı gibi gözükmeye çalıştığı alışılmamış bir konu olduğu için bir giriş yapmayı uygun bulduk. Ayrıca yazıyı Kürt devrimcileri için bir uyarı, tarihi bir hatırlatma olarak kabul ettiğimiz için özellikle Çı Bıkın için anlamlı buluyoruz. Bu aynı zamanda acı bir hatırlatma olduğu için anlamlı. Acı bir hatırlatma diyoruz, çünkü Kürdistanla, tarihi benzerliği ve bin yılları aşan ortak bir kültürün iki ayrı ulusu olmasına rağmen, ve sömürgeci uluslar tarafından aynı kaderin cenderesinde aynı metodlara maruz kalmalarına rağmen, tarih içinde bölgedeki ırkçı ideolojilere karşı ortak bir birlik oluşturamamışlardır.

Genç kuşaklar bugün yazıkki "Ermeni sorunu denilince, yanlış ideolojik şekillenmelerden ötürü, eğemen kemalist ideolojinin basın, radyo, televizyon, çarpıtılmış bir tarih v.s ötürü gerçekten bir ulusu değil, konsolos baskınları, bombalamalar, suikastlar anlıyorlar. İrkçı Kemalist ideolojinin her türlü çabayla kitlelerin bilincinde tarihe gömmeye çalıştığı bu çaba devrimciler için neyi ifade etmektedir? Ve gerçekten Ermeni sorunu neyi ifade etmektedir? Bütün bu soruların cevabı eğemen ideolojinin düzmece tarihlerinde değil, basını ve yayma araçlarında da değil, fakat gene Ermeni, Türk, Kürt devrimcilerinin bilimsel yaklaşımları ve çabaları sonucunda yapılacak bilimsel çalışmalarda yatmaktadır. Bu soruların cevabı bugüne kadar yalnızca Ermenileri ilgilendirir gibi bir izlenimle gizlenmeye ve örtülmeye çalışılmıştır. Fakat bu sorun Kürt devrimcileri içinde yakından ilgilenmeleri gereken bir sorun olarak kavranmalıdır.

Çünkü tarihte hiç bir ulus uzun süreli bir tarihsel süreç içerisinde, kaderleri, kültürleri ve tarihsel geçmişleri açısından, böylesi içiçe bir benzerlik yaşamamışlardır. Bundan ötürü ezen ulusun tarihçilerine "affedilebilecek" olan duyarsızlık ve yanlış yaklaşımlar, ezilen bir ulus olan Kürt ulusunun ilerici ve Tarihçilerine asla affedilemez. Ama yazıkki Kürdistanlı devrimciler geçmişte olduğu gibi bugünde Ermeni halkının haklı mücadelesinde kayda değer bir duyarlılıkla yaklaşım gösterememişlerdir. Bu yaklaşım için yalnızca , bir ezen ulus tarihçisi ve aydını olan İsmail Beşikçinin Kürt ulusal sorununa karşı aldığı kararlı tavır her zaman hatırlanmalıdır. Fakat yazıkki buna yakın gerçekçi yaklaşımları ne ezen ulus solunda ne de ezilen bir ulus olan Kürt devrimcilerinde pek rastlanmıyor. Bundan da öte çoğu "sol" gurup resmi ideolojiye yaranmak için kendilerini bu sorunla ilgili olarak bu ideoloji karşısında aklamak adına, Türk devletinin resmi politikasını onaylar yönde davranmışlardır.

Oysa Kürt sosyalistlerinin unutmaması gereken, Ermeni ulusuna yapılanlarla Kürt halkına yapılmak istenenler arasında korkunç tarihi bir benzerliğin olduğudur. Egemen ırkçı ideolojinin her iki halk üzerinde uyguladığı soykırım, sürgün, ve zulüm aynı olmuştur. Kurulduğu günden bu yana bütün ideolojisi bu halkların yadsınması temelindedir. Bu yadsıma geçmişte olduğu gibi yalnızca Ermeni ve Asurilerin yadsınması ve yok edilmesi değildir. Bölgedeki" (Türkiye'de)" tüm azınlık ulusların ortadan kaldırılması ve yok edilmesi temeline dayanan ırkçı bir ideolojidir. Binlerce yıllık bir ulusu kendi öz toprakları üzerinde yok eden bu inkarcı ideoloji tarihi içinde Kürtlere karşı yürütülen soykırımlar, baskı, sürgün (Yakın dönemde, Koçgiri, Şeyh Said, Dersim, Ağrı gibi) politikaları aynı ideolojinin uzantısı temelinde inkar edilmektedir. "Gelirken ZO'ların (Ermeniler) kökünü kazıyan, dönerken de kendilerini LO'lardan (Kürtler) kurtarmaya" çalışan (Dr Şivan Kürt millet hareketleri) ırkçı şoven ideoloji, aynı kararlılıkla bugünde sürdürülmektedir. Bütün bunlara rağmen yazarın da haklı olarak değindiği soru, bugüne kadar cevabı verilmemiş bir sorudur. Ne ezen nede ezilen ulus sosyalistlerinin bu konuya hiç dokunmadıklarını, hatta dokunmaktan çekindiklerini görmekteyiz. Emperyalizmin ve ırkçı ideolojilerin tarih içinde teşhir edilmesi ona karşı yürütülecek kararlı ideolojik bir mücadeleyle mümkündür.

Tarihte 1917 devrimi hariç, burjuva temelde ulusal yapılanmaların (başlangıçta ne denli haklı olurlarsa olsunlar) tümü diğer ezilen halkların ve azınlıkların cesetleri ve köleleştirilmeleri temeli üzerinde olmuştur. (ABD leri yerlilerin ve kızilderililerin ortadan kaldırılması, ve bir ulusun yok edilmesi temelinde, İsrail devleti Filistinlilerin, İran, Kürt, azeri, ve Arapların, Irak Suriye Kürt ve Asurilerin, Türkiye"ulusal kurtuluş"unu Ermeni, Kürt ve Asurilerin yok edilmesi veya köleleştirilmeleri sonucunda oluşturmuştur v.s. v. s) Kürdistan'ın kurtuluşu ise hiç bir zaman bu temelde olmayacaktır. Bu salt iyi niyet gösterisi şeklinde değil fakat ideolojik olarakta doldurulması ve belirlenmesi gereken bir sorundur. Kürdistanlı devrimci Marksistler ezen ulus burjuvazilerinin Kürdistan'ı ve Ermenistan'ı histeri çılgınlıkları ve Tarihi çarpıtmalarla reddeden anlayışına karşı savaş verirken Kürdistan burjuvazisinin ezilen halklara ve azınlıklara karşı şoven politikalarını aynı kararlılıkla mahkum etmelidirler.

Bundan dolayı Kürdistanın kurtuluşu devrimci Marksistler için diğer ulus ve azınlıkların yadsınması temelinde olmayacaktır. Aksine diğer ezilen halkların (Ermeni, Asuri,) kurtuluşu sürecinde bu halkların mücadelesine güvence olmalıdır. Ezen ulus burjuvazilerinin her türlü baskılarına ve hassaslıklarına rağmen tarihin ters yüz edilmesine ve her türlü anti bilimsel çarpıtmaya karşı tüm ideolojik mücadele araçlarıyla karşı çıkmalıdır. Geçmişte Ermeni ulusunu "yokedeñ" cendere bugün Kürdistan için aynı cenderedir.

Çİ BİKİN

ERMENİ SORUNU GERÇEĞİNDE TÜRKİYE SOLU NE YAPMALI.....

ŞAMİRAM.

I- "Ermeni" kelimesinin Türkçe'de hortlaması:

Son yıllarda adı rafa kaldırılmış bir konu, silah ve "terör" yolu ile bile olsa rafdan indirilip günlük konu olarak satılmaya yüz tuttu. Bütün burjuva günlük gazeteler gittikçe daha sık "Vatan millet Sakarya" naralarıyla bu konuda manşet doldurmaya başladılar. Dikkat edin gazete manşetlerine: Ermeniler cani, katil, gaddar sıfatlarıyla kol geziyorlar. "Ermeni katiller" değil, "katil Ermeniler" demek Hürriyet veya Tercüman'ın baş sayfasını doldurmaya hak kazanmış olmak demektir artık.

Esasına bakacak olursak, Türkiye'nin bu "kasten" rafa kaldırmış olduğu "meseleyi" piyasaya sürmeye gönlü yoktu. Ancak, gittikçe batan iç sulh ; sosyal ve politik zorluklar, içteki güçlükleri unutturacak bir "kökü dışta olan düşman" ninnisinin gene sahneye çıkmasını şart koşuyordu.

İçteki güçlükleri her zaman için halka unutturmak gerektiğini pek ala bilen hükümetler, milli çıkar, milli kalkınma v.s. gibi ulusal duyguları galeyana getirebilecek bir dış işman hayaletine ihtiyaç duymuşlardır. Kıbrıs olayı bu açıdan bakıldığında bir günde yaratılmış değildir. "Yavru vatan" doğmadan daha yıllar önce Yunan düşmanlığına hız verilmiş, Türkiye'de doğmuş büyümüş yüzlerce Rum vatandaşı yerli yersiz gerekçelerle sınır dışı edilmişler, mallarını mülklerini kaybetmişlerdi. Bu arada Yunan düşmanlığı Ecevit'in yeni bir ata olma sevdasına tuz biber eken Kıbrıs çıkartmasını halka "barış hareketi" kalıbıyla yutturmasına kadar ileri götürmüştür. O devrede Türkiye'de bütün gazeteler, Cumhuriyet'de dahil, "zafer, zafer" diye inlerken, içte sosyo-ekonomik durumun ne derece çöktüğünü bilenler bile bu sevdaya kapılıp avunacak hale gelmişti.

Bugün Kıbrıs ekonomik bir fiyasko ve politik bir çıkmaz halini almış olup, insan hakları adına yargılanmakta olduğundan, ulusal çıkarlar onu iç basına elden gelindiği kadar az nakletmeyi uygun buluyorlar.

İşte bu "kökü dışarda yeni bir düşman aranıyor" devrinde T.C ulusal çıkarlarını içteki sorunları bölmeksizin (I) sürdürebilmek için son yıllarda kendi diplomatlarına karşı yapılan suikastleri öne sürerek 1923'den beri ortadan toz ettiği ve gölgesinden bile çekindiği "Ermeni meselesini" çağımızda sakız gibi çiğnemeye karar verdi.

(I)- Örnek olarak, dışarda aktif bir Kürt hareketinden bahsetmek veya İran Kürdistanından, ordaki savaştan bahsetmek, içteki sorunları bölmek olur; çünkü içteki bölücüler daha çok cesaretlenirler. Türkiye hükümetleri bu prensipten asla şaşmamışlardır.

2- Son yıllardaki gelişmelere kuşbakışı:

Son yıllarda, sesi sedası çıkmayan Ermeni-Türk ilişkilerinde zelele yaratan bir olaylar zinciri gelişti. Türk diplomatlarına, Ş.T.H.Y ve turistik acentalarına yönelen (2) ve sol eğilimli olduğu söylenen bir Ermeni örgütü hemen hemen tüm olayların ardından yabancı basın bürolarına, telefon ederek sorumluluğu üstleniyor.

Bu örgütün isteklerinin ne olduğunu en dolaysız şekli ile Beyrutta yayınladıkları bildirilerinden öğrenmek mümkün. "Bizim savaşımız faşist Türk devletinin karşısında Türk ve Kürt halklarının yanında yer almaktır. Bu mücadelemizi Türk halklarına karşı sürdürülen baskı son bulana ve soy kırımlarında yurtlarını kaybetmiş olan Ermenilerin yurtlarına dönmelerine kadar devam ettireceğiz. Altmış yıldan beri haklarımızı barışçıl yollardan elde etmeye çalıştık. Hiç bir netice elde edemedik. İsmimizin tarihteki doğru yeri alması için tek bir yolumuz var: Silaha sarılmak".

Gerçektende katliamlardan sonra Avrupa ve Amerika'ya kaçıp, oralarda yerleşme imkanı bulmuş olan Ermeniler, yıllar boyu insan hakları komisyonları, B.M v.s gibi merkezlere başvurarak haklarını, soykırımın 20. asrın ilk büyük soykırımı olarak tarihte yerini alabilmesi için çalışmışlardır. Ancak dünya politika çarkının ne şekilde işlediğini biliyoruz. Bilhassa batı devletlerinin Türkiyeyi çıkarları için istedikleri hamurda tutabilmeleri için ne gibi tavizlerle doyurmaları gerektiğini iyi bilirler.

Bu girişimlerden Ermenilerin gene elleri boş dönecekleri bir girişimde, Washington'da kurulması beklenen soykırımı müzesi çalışmalarını. 29 ağustos 1981 tarihli Milliyet'e göre soykırımı müzesinde ermenilere yer verilmeyecek: "Bu konudaki gelişmeleri Washington'daki büyük elçimiz ile A.B.D'deki Türk kolonisi yakından izlemektedir. Büyükelçilik gerek müze konseyi, gerek A.B.D kongresi üyeleri ve gerekse Regan yönetimi nezdinde gereken girişimlerde ve uyarılarda bulunmuştur." (5) Sonrası? Malum. Heyecanla sonucu beklememize ihtiyaç yok. Bu girişimde "zafer" T.C'nin olabilir ancak.

Şimdi aklımıza şu soru gelebilir. Peki ama, Ermeniler neden batı devletlerinin insan haklarına sığınmışlarda, Türkiye ile bir diyaloga girişmemişler?

T.C'tinin konuya eğilmesini, soy kırımın Türkiye tarihindeki yerini almasını beklemişler gerçi, Ancak hiç bir hükümet, hiç bir bilim adamı, hiç bir düşünür, hiç bir yazar konuya bilimsel bir yaklaşım göstermemiştir. Ulusal ideoloji Ermenileri inkar etmeyi ve onları vatan hainliğiyle suçlamayı bugünkü azınlıklar politikasıyla sonuçlanan ulusal çözüme tek çıkar yol olarak seçmiştir.

2- Son yıllarda Türkiye safında yer aldıkları iddiası ile bazı Avrupa ülkelerinin temsilcilikleride hedef alınıyor.

3- Bu kaynaktan başka, dolaylı ve tahmini görüş ve yazıları buraya aktarmaya gerek yok. "Enternasyonal bir örgütmü"? C. I.A veya Sovyet ajanlarının bir oyunumu"? gibi sorulara umacı yaratmaya yanaşmamak gerekir. Önemli olan bu olayların gelişmiş olması, ve hangi milletten olurlarsa olsunlar, onların mesuliyetini taşımakta olan kimselerin Filistin kurtuluş orduları cep-helerinde yetiştiklerini söylemeleri ve Türkiye halklarının mücadelesine destek olmayı benimsemeleridir.

3- Türkiye'de tarih kitapları, veya anti-bilimsel tarih nasıl yaratılır?

Bir devlet olarak T.C kurulduğu andan itibaren Osmanlı imparatorluğunun enkazlarını temel aldığı biliyordu. Osmanlılardan kala kala bugünkü Türkiye'nin bütünlüğü kalmıştı. (6)

Bu sınırlar üzerinde bir çok devlet şeklinden , "tek dil- tek din- tek millet" temelinde bir milli burjuva şekil kurarken kayıtsız şartsız birinciliğe seçildi. Yaratıcıları taptaze devletlerini Osmanlı imparatorluğunun enkazlarını süpürmeden bu enkazları kendilerine temel bildiler. Kuluçkaya oturur gibi kuruverdiler enkazların üzerine. Şöyle ki T.C gencecik bir devlet olarak kendinden önceki devletin, yani Osmanlı devletinin geçmişini ve bilhassa kendi kurulduğu tarihte Anadolu'yu baştan başa kavurup geçmiş olan gerçekler dizisini bilimsel bir eleştiriye tabi tutmak, yerine miras yediği geçmişe konup onu devamlı örtbas ettiği taktirde, zamanla unutulacağını sandı. Böylece T.C bugünkü şarlatan "Milli azınlık-orta oyununu" bir yana bırakacak olursak "tek millet- tek din- tek dil" vardır politikasıyla sınırları içerisinde halkları hiçe sayarak deve kuşu taktiği uygulamaya girişti, ve nitekim hala bu taktiğini bütün gülünçlüğüyle uygulamaktadır.

Deve kuşu taktiğine dayalı T.C tarihi Anadolu'nun geçmişini ancak hiçe sayarak ve anti-bilimsel bir yaklaşımla ideolojisine uygulayabilirdi. (7) Bunun neticesinde Anadolu'daki halkların payına pek bir şey kalmıyordu tabi ki. Ermeni tarihi de 3000 yıllık geçmişle Türkiye cumhuriyeti tarihinde böylece "yok" oldu. Anadolu'nun Türkiye tarihindeki tarihine bir göz gezdirirsek, ne Türk'ün Anadolu'ya gelmesinden önce, ne de sonra Ermeni Ermeni adına rastlanmaz. Kimdir bu Ermeni'ler, neyin nesidirler?

Bu politika bugün Türklerin yoğun nüfusa sahip oldukları doğu Avrupa ülkelerinde, Türk basını tarafından adice devam ettirilmektedir. Vereceğim örnek basit ve gülünç gelecek ama ulusal ideolojinin nasıl çalıştığını gösterdiği için hatırlatılmasında fayda görüyorum:

Eski bir Amerikan yapımı: "Roma imparatorluğunun çöküşü" adlı film 1980'de Alman televizyonunda tekrar oynatıldı. Filmin bazı bölümlerinde Ermenistan kiralına yer veriliyordu. Bu "Ermenischer König" ertesi sabahki Milliyet'in televizyon eleştirisinde "Albanischer König" olarak taç giymezmi; Başta basit ve gülünç sözcüklerini kullanmıştım. Ancak derinine inildiğinde gülünç olmaktan çok bu örnek, bu "sonuna kadar inkar" politikasının sınırlarının ne gibi mantıksızlıklara varabileceğini gösteren en güzel bir örnektir.

4- Soykırımı: Bütün bir neslin (hayvanlarda) veya ırkın (insanlarda) yeryüzünden silinmesini hedef alan ve planlı bir şekilde sürdürülen katliamlar dizisi.

5- Milliyet, 29 Ağustos 1981 sayfa 6

6- Hatay ili malum sonradan kazanıldı.

7- Bu konuyla ilgili bilimsel anlayış ve bunun Türkiye'de Kürtler üzerinde uygulanması İsmail Beşikçi'nin, "Bilim yönteminde" etraflıca ele alınmıştır.

Türkiye tarihinde Ermeni denilen yaratık "Ulusal eğemenlik savaşımızdaki hainlikleri, ve vatani Rus'lara satan kalleşlikleri" bir yanabırakılacak olursa (8) büyük şehirlerde oturan/oturmuş, zengin, tüccar, mal mülk sahibi bir gavur tipidir. İşin önemlisi bu yargı bütün sol sektörlerle de yayılmıştır. Ermenistan tarihine kısa bir göz gezdirmeden önce bu noktada biraz durmak isterim.

Ermeniler, Türkiye tarihine bilimsel yönden yaklaştıklarını sanan hiç bir çağdaş tarihçinin elinden yukarıda söylenen tipin dışına çıkmaz. Bu arada bu tarihçilerin unuttukları önemli noktalar vardır:

1- Ermeni topraklarından çıkıp gurbette ekmeğini kazanan bireyler ya el kapılarında hayatlarını kazanırlar, ya da zamanla mesleklerinde ustalaşıp kendi başlarına buyruk olurlardı. Bunu, bugün Almanya'da yüzbinleri bulan vatandaşlar iyi bilirler. Fabrikalarda ömür tüketen yüzbinlerin yanında, tek tük özel iş sahiplerine raslanır. Ancak biz Almanya'daki Türkiyelileri tarif ederken, çoğu bakkal, kasap dükkkanı sahibi ve ticaretle uğraşan azınlık olarak belirleyemeyiz. Birkaç doktor bir avuç tercüman üç beş mühendis var diye Almanyadaki emekçi kitleleri sıfıra indirgenemez. Bu nokta bütün toplumlara özgü bir durumdur. Fransada Cezayirli, İngiltere'de Pakistanlılar, Amerika'da Zenciler, Meksikalılar v.s v.s.

2- Ermeniler Anadolu topraklarında, gerek Türklerin gelişinden önce gerekse sonra mecburi iskana tabi tutulmuşlardır. Bunun neticesinde asıl Ermeni topraklarından öteye, Kayseriden, Merzifona Bursadan Kastamonuya kadar sırf Ermenilerin yaşadığı köylere raslanırdı. Bir köyde topraksız köylüden ağaya kadar çeşitli sosyal yapıya sahip bireye raslandığı hepimizin malümdür. Ancak ne gariptirke Türkiye tarihçileri göre göre sırf ticaretle uğraşan büyük kent Ermenilerini hatırlarlar. şal şapığıyla köyden şehire varıp hamallık yapanı asla.

3- Osmanlı devleti dini temellere dayalı bir sistemle yönetilirdi. Müslimler, ve gayri müslimler (o zamanki terimleriyle) sosyal yaşamda, politik hayatta, vergi toplamada, adalet önünde, askerlik işlemlerinde v.s değişik statülere göre yer alırlardı. Gayri müslim bir Osmanlı devleti kulu, köyünden ayrılıp devlet dini pençesi dahada belirgin olan bir büyük şehre vardığında, memur olamazdı., asker olamazdı, devlet kapısında hiç bir iş bulamazdı. böylece tek çıkar yol kendi başının çıkarına bakmak olurdu. Bu yüzden gayri müslim Osmanlı devleti kulları bir şehire vardıklarında, bugünkü deyişle özel sektöre atılmaya mecburdular. El sanatı gibi meslek dallarının bilhassa, "gayri müslimlerce" rağbet görmüş olmasının nedeni budur.

Tabi bu süreçte zenginleşen yeni girdiği sınıfın temsilciliğini üstlenir. Diğerlerini sömürü yollarını tutardı. Yani her bir zenginleşmiş şehir ağası, aynı köy ağası gibi yanında yüksek sayıda Ermeni çalıştırırdı. Türk tarihçileri, bugün Ermenilerden bahsederken, bu tarihsel-ekonomik süreci görmemezlikten geliyorlar. Bu arada gözleri bir tek zengin Ermenileri görmüştür. (9) Nedeni apaçık. Ermeni tarihinin bilimsel araştırmasını engellemek için gerek bu. Eğer bir Ermeni köylüsünün sözünü etse, hani köyü? Hani toprağı? Hani oturduğu yöre? diye düşündürecek okuyucusunu.

Halbuki zenginler derse , bir tek büyük şehirlerde yaşamışlar derse, hiç bir soru gelmez akla. Her kullanışta birde musevilere eklerse tamam (10). Sömürücü sınıfa dahil Ermeniler. Türkiye solu dahi kazanılmış sayılır bu konuda. Nitekim bu siyaseti en çokta çağdaş "ilerici" tarihçiler gütmüşlerdir.

Tekrar ediyorum, Ermenileri Osmanlı topraklarında, bilhassa şehirlerde yaşamış ve dini bir azınlık olan musevilere benzetmekle Ermeni tarihi kökünden saptırılmak istenmiştir. Bir avuç para ağası Ermenilerin çağdaş Anadolu tarihinde tek Ermeni tipi olarak tanıtılması ise bütün bir Ermenistanın varlığını inkar etmek olur. Dolayısı ile bu türde yazılan bir tarih en adi bir anti-bilimselcilikle kıyaslanabilir ancak.

Ermenistan tarihine eğilmeden önce hatırlatılması gereken iki gerçek var.

1- Şimdiye dek Ermenistan tarihine bilimsel bir yaklaşımla eğilmiş hiçbir Türkçe araştırma yapılmamıştır.

2- Avrupa dillerinde bir çok kayda değer araştırma bulunmasına rağmen, hiçbirinin Türkçeye çevirisi yapılmamıştır.

Bu yüzden yazımızdaki amaç Ermenistan tarihini özetlemekten çok onun Türkiye tarihindeki doğru yerini alabilmesi için ilerici bir adım olarak kabul edilebilir.

4- Ermenistan tarihine kronolojik bir bakış

- M.Ö 19. y.y Ermenistan'da Ermeni klanlarının Haya klanı önderliğinde toplanması ile tarihte yerini almaya başlarlar. Oturdıkları yörelere de hayasa derler. (Bugünkü Ermenicede:Ermeni-Hay Ermenistan-Hayastan)
- M.Ö 18. y.y Asur-Babil yazılarında geniş yörelerin Arim-Armen tribüleri tarafından işgalinden bahsedilir.
- M.Ö 15. y.y Togarma, Armina-Şupria v.s gibi Ermeni klanları Arim-Armen klanı önderliğinde bir federasyon kurarlar.
- M.Ö 14. y.y Hitit yazılarına göre M.Ö 1400'e doğru Hayasa kralı Karanni'nin Hititlere karşı savaştığını, 1338-1334'de ise Hayasa kralı Anla'nın Hitit Kralı 2. Mursile karşı savaştığı görülür.
- M.Ö 860 Arame, tarafından Urartu medeniyeti kurulur. Merkezi Tuşpa (bugünkü Van) şehridir.
- 590'a doğru Urartu medeniyeti medler veYervant adında bir Ermeninin idaresinde askeri bir koalisyon tarafından yıkılır.
- M.Ö 580 Yervant Yervantuni sulalesini kurar. Ve Tuşpa'da eğemen olur. Armina-Şupria krallığı ile birleşip kaynaşır.
- M.Ö 95 Büyük Dikran adıyla bilinen 2. Dikran tahta çıkar ve hükümdarlığı sırasında (95-55) Ermenistanın sınırlarına .

Hazar denizinden, Akdeniz'e, yüksek Ermenistan ovasından Filistine kadar uzanan bir imparatorluk oluşturur. M.Ö 80 ila 70 yılları arasında yeni bir başşehir kurulur. (Digranakert) Ancak bu şehir M.Ö 69 yılında Roma'lı Lucullus tarafından işgal edilir. Bu tarihten itibaren Ermenistan tarihi Romalılar ve Partlarla olan mücadeleler tarihidir. Bilhassa jeo-politik yapısı açısından doğu ile batı arasında bir geçit bölgesi olan Ermenistan bütün tarihi boyunca her yabancı imparatorluğun, her yabancı ulusun geçit yolu olacaktır.

- M.S 30I 3. Dertar Hiristiyanlığı resmi din olarak kabul eder.
- M.S 387 Ermenistan Romalılar ve Sasaniler arasında Zaman zaman savaş alanına döner.
- 450 Ermenilere mahsus alfabenin kuruluşu. Bunun ardından bütün Ermenistan'a her türlü sosyal sınıfa hitab eden devlet okulları açılır. Komşu ülkelerindeki okullardan ayrı olarak bu yönüyle Ermeni okulları ayrı, yeni bir sosyalleşme devri açmış olurlar. Amaç, Bizans ve Pers imparatorluklarının güttüğü asimilasyon politikasına karşı mücadele edebilecek politik ve kültürel bir aydın tabakanın yaratılmasıdır.
- 485 Nitekim Pers ve Bizans imparatorluklarına karşı iki önemli hak kazanılır.
a) Düşünce hürriyeti.
b) Ulusal otonomi.
- 530 ila 640 yılları arası. Pers ve Bizans imparatorluklarına karşı isyanlarla geçer.
- 654'den 854'e kadar Arapların yarı sömürgesi olur. Ancak 850-855 yılları arasında Araplara karşı dört büyük isyan yer alır. Bunlardan sonuncusu Sasani isyanı sonucunda Ermenistan Dört yüz yıllık, Pers, Bizans ve Arap işgalinden kurtulup tekrar bağımsızlığına kavuşur.
- 855'den 1045'kadar Bağraruni sülalesinin hükümdarlığı: I. Aşot hem Halife hemde Bizans imparatoru tarafından resmen tanınır.
3. y.y zarfında Bağratuni sülalesinin yasallığında üç kiralık görülür (VASPURAKAN- 908-I022, SYUNİK- 963-I064, VANAND- 963-III0).
- 960-96I Ani şehri Ermenistanın başşehir olur.

- 990-I010 Yılları arasında Tondrakyanlar önderliğinde köylü isyanları: Tondrakyanların istekleri şunlardır: Kilise ve papazlar lüzumsuzdur ve insanları kandırmaya yararlar. Ruh ölümsüz değildir, dolayısıyla ölümsüz hayat yoktur. Bu yüzden asilzadelerin bu dünyadaki üstünlükleri ve erkeğin kadına göre üstünlüğüne son verilerek insanların eşitliği sağlanmalıdır.
- II.y.y II. yüzyılın başlarından itibaren Selçuklular Ermenistan kapılarını zorlamaya başlarlar. Vaspurakan ve Bağratuniler yıllarca başarılı bir şekilde hücumları geri teperler. Bizans ve Ermenistanın diğer sınırındaki hücumlardan faydalanarak batıdan Ermenistan'ı tekrar elde etmeye uğraşır. Ermeni kırallığı iki taraftan sıkışmıştır.
- I02I yılında Bizans Vaspurakanı alır. Buna karşılık Ermeniler Ani surlarının önüne Selçukluları geri püskürtürler.
- I030 Yılına doğru Ani'de Bizans taraftarı feodal ağalara ve Başpiskoposa karşı büyük halk ayaklanmaları olur.
- I045 Bu karışıklıkta Bizanslılar Ani şehrini alıp Bağratuni sülalesine son verirler.
- I048 Selçuklular Tuğrul'un komutasında Ermenistan'a hücum ederler.
- I064 Alpaslan'ın idaresindeki Türkler Ani şehrini alıp bütün halkı katledip ve şehri yakıp yıkarlar.
- I080-I375 Yılları arasında Selçukluların yakıp yıkmış olduğu Ermenistan'dan kaçabilen bazı Ermeni Prenslar Akdeniz yakasına gelerek Silisyâ denilen ve Adana Tarsus, Sis, Maraş, Zeytun yörelerini içeren bölgede birleşik bir Prenslük kurmuşlar ve zaman zaman Bizans denetimi altında hemen hemen 3 y.y yaşamışlardır. Tarihte bu bölgeye küçük Ermenistan denir.
- Küçük Ermenistanın tarihi:
- II63 2. Toros adlı kral Silisyâ'yı tamamen Bizans'dan kurtarır.
- II87 2. Levon Sis şehri üzerine yürüyen Türk ordusu şefi Rüstem'i püskürtür. Ve II87 yılından itibaren Tarsus yerine Sis'i başşehir yapar.
- II9I Büyük Ermenistanın toprakları Selçukluların elinden geri alınmaya başlanır. Bunun üzerine Selçuklular 2. Levon ile barışı kabul ederler.
- I255 Ermeni kralı I. Hethum Mongollarla anlaşmaya varır.

- I259 Ermeni ve Mongol güçleri Hülagu han yönetiminde Suriye ve Filistin'i işgal ederek, Halep ve Şam'ı alırlar.
- I260-I266 Mısırlı Memlükler Mongol ordusunu yenerek Antakya'ya oradanda Silisya'ya girerler. I.Hethum Barış istemek zorunda kalır.
- I270-I289 3.Levon kiralılığı tekrar toparlayıp orduyu düzenler.
- I289-I305 2. Hetumun krallığı
- I292 Memlukların tekrar saldırısı.
- I295- Gazan Khan ve ermenilerle anlaşma.
- I299 Mongol ve Ermeni orduları, Kudüsü kurtarmak hedefiyle Suriye'ye saldırırlar. Ancak geri çekilmek zorunda kalırlar. Ancak Silisya savunulur. Mongolların yavaş yavaş islamı kabullenmeleriyle Ortadoğu dengesi, Ermenilerin aleyhine bozulmaya başlar. 2.Hetum batıdan ve Vatikan'dan yardım ister. Vatikan ise Ermenilere, ancak kendi mezheplerini terkedip Papaya bağlılığı kabul ettikleri taktirde yardım edeceklerini bildirirler. Ermeni din adamları, feodal beyler ve bilhassa halk buna büyük çoğunlukla tepki gösterir. Bu tarihten itibaren Ermeniler öz mezheplerinden caymamaları yüzünden yüz yıllar boyunca tek başlarına kalacaklardır. Islam, Katolik ve ortadoksların kendi aralarında anlaşıp çoğu kez birlikte savaşmalarına karşılık, Ermeni kilisesi tek başına kalmış olmasından dolayı ulusal birliğine her yönden büyük darbeler yiyecektir. 2. Hetum ve oğulları 4. Levon ve Oşin sırasıyla tahta çıkmalarına rağmen, kendilerine karşı birleşik cephe olmaya başlayan Islam, Selçuk, Memluk, Moğol ve Türkmenlere karşı batıdan destek alamazlar.
- I320- I342 10 yaşındaki 5. Levon tahta çıkar.
- I32I Memluk Selçuk ve Türkmenler birlikte Silisya'ya iki cepheden savaşa girerler. Kral ve feodal asiller kalesine çekilirler. Halk partizan savaşına girişir ve düşmanı püskürtür. Memluklular barış imzalamak zorunda kalırlar.
- I375 Memluklular tekrar giriştikleri bir saldırıda üç aylık bir direnişi kırarak başşehir Sis'e girerler.Ve 6. Levon esir olarak Mısıra götürülür. Bu tarih Silisya Ermeni krallığının sonu olarak bilinir.
- Ermenistanda (yüksek Ermenistan platosunda) Bizansın Bağrutinilerin yerine egemenliğini kurmasından sonra.
-

- I071 Malazgirtsavaşında Selçuk Türkleri Bizansı yene-
rek Kayseri'ye kadar gelirler. Ermenistan 12. y.y
lın başlarına kadar Selçukluların eğemenliği altın-
da kalır.
- IIIİİ-I2I3 Gürcistan'ın Ermeni Prensleri bir müddet bir kısım
Ermeni topraklarını Selçuklulardan kurtarırlar.
- I220-I22I Ermenistan'a ilk Moğol saldırıları.
- I236 Moğollar Ermenistan'ın kuzey doğu vilayetlerine sal-
dırırlar. Syunik, Gougark, Ararat ovası, Ani, bütün
karşı direnişe rağmen Moğolların eline düşer. Şehir
yağma edilir. Halk ise kılıçtan geçirilir. Moğollar
daha sonra Van'a ve Kars'a girerler.
- I242 Moğollar ülkenin batısını ve kuzeyini alırlar.
- I243 Bütün Ermenistan düşmüştür.
- I249 Gürcüler ve Ermeniler birlikte Moğollara karşı baş
kaldırırlar. İsyan hemen bastırılır.
- I260 Gürcistan kralı Davit yönetimi altında Ermeniler ve
Gürcüler tekrar isyan eder. Tepki bu sefer daha bü-
yük olur. Kitle katliamlarına ve bir çok aydının
öldürülmesine neden olur.

Bu akınların neticeleri:

Selçukluların XI. y.y'daki akınları, Moğolların
XIII. y.y'daki saldırıları, yağmalar, katliamlar
ekonominin iflasına yol açar. Büyük ve hareketli
Ani, Dvin, Kars, Van gibi şehirler yağma edilmiş,
yakıp yıkılmış, tarımsal çalışma alanları yok e-
dilmişdir.

Böylece Ermenilerin kitle halinde iskan değiştir-
mesi başlar. Bir kısmı Silisya'ya giderek XI. y.y
da küçük Ermenistanı kurarlar. (yukarda gördüğü-
müz gibi) Bir kısmı ise Volga'nın kuzeyine ve Ha-
zar denizinin yakınlarına oradan da Kırıma kadar
giderler. Ve oradan Moldavya'ya. Tatarların Kırı-
ma gelmeleriyle ta Polonya'ya kadar çekilirler.
Ermenistan XIV. y.y'ın başına kadar Moğol eğemen-
liği altında kaldı. Moğol imparatorluğunun yıkıl-
ması ilede parçalanma sonucu kurulan, prenslikler
arasında paylaşıldı. (Karakoyunlular ve Akkoyunlu-
lar). Ancak Timurlenkin korkunç akınları onları
kaçirtti.

- I386 Timurlenk'in akınları Tebriz'i yakıp yıktıktan son-
ra, Ermenistan'a girdi. Nahiçevan, Siunik, Ararat
ve Vaspurakan'ı aldı. Yeni katliamlar ve yağmalar
dizisi başladı.
- I405 Timurlenk'in ölümünden sonra Karakoyunlular ve Ak-
koyunlular,

Tekrar Ermenistanı boyunduruk altına alırlar.

- I44I I380'den I479'e kadar Ermeni toprakları karşı Türk beylikler arasında anlaşmazlık yaratır. Halkı kırılır, şehirler yıkılır, ölmeyenler başka yörelere köle olarak sürülürler. Ülke nüfusu git-tikçe azalır. Orta asyalı göçmenler ve Kürtler bilhassa ülkenin güneyine yerleşirler. XVI.y.y' in başlarında Safeviler doğudan, Osmanlılar batıdan, Ermenistanı işgal ederler. Osmanlı imparatorluğu, Kafkasya, mezopotamya ve Ermenistanı almak istemektedir.
- I5II Osmanlı ordusu Fırat'ı geçerek Farslarla (Safeviler) savaşmaya başlar. Farslar çekilirken Ermenileri kitle halinde birlikte sürükler ve şehirlerini boşaltmaya mecbur edip yıkarlar.
- I5I4-I5I6 I. Selim Şah İsmaili yenerek Ermenistanın büyük bir kısmını zapteder.
- I555 Farslar ve Osmanlılar arasında Amasya Anlaşması imzalanır. Ermenistan iki imparatorluk arasında paylaşılmıştır. İlk olarak Osmanlılar Ermenilere eğemen olurlar.
- I578 Osmanlılar ile Farslar arasında savaşın tekrar başlaması: Ermenistan her samanki gibi gene savaş alanına döner.
- I603-I604 Şah I. Abbas Osmanlılara karşı tekrar savaşı başlatır, ve Erivan'ı alır.
- I604 Osmanlıların karşı saldırısı: Şah Abbas savaştan kaçır, ancak giderken Osmanlılara bıraktığı topraklardan Ermenileri İran'a sürgün etmeyi kararlaştırır. Bu taktiğe göre tekrar şehirler, köyler yakıp yıkılacak, halk birlikte götürülecektir. Fars generali Amirgana bu görevin başına getirilir. Her türlü isyan susturulur. Baser, Toron Vaspurakan, Aleşkert yörelerinde Yüzbinlerce Ermeni İran'a en korkunç şartlarda sürgün edilir. Yaşlılar çocuklar, kadınlar katledilir. Aras nehrini geçerken bir çokları boğulurlar. İran'a varabilen Ermenilere İsfahan yakınlarına yerleşme izni verilir. Onlarda Nor Çuğa şehrini kurarlar.
- I639 Farslar ve Osmanlılar arasında barış imzalanır. Ermenistan bir kere daha ikiye parçalanmıştır. Batı Ermenistan Osmanlılara, doğu Ermenistan Farslara kalır.
- I7I0' doğru Karabağ'da Melik prenslikleri altında Osmanlılara ve Farslara karşı özelliklerini kaybetmemeyi başarmış Ermeni beyleri vardı. I7I0'a doğru, Ori adında genç bir Ermeni, ilk olarak tek başına isyanın, iki kuvetli devlete karşı imkansızlığını,

Anlayarak, Kafkas halklarının birlikte Fars ve Osmanlılara karşı başkaldırması için elçiliğe girdi. Melik beyleri ve Başpiskopos bunu desteklediler.

- I712-I722 Karabağ'da, Melik beylerde "seğnaklar" kuruldu.(- Türkçesi sığınak) Bunlar en çok silahlı köylülerden meydana geliyordu. Bunlar bütün isyan tarihinde büyük bir rol oynayacaklardır.
- I722 Kafkasya'nın kurtuluşu için Gürcistan ve Ermenistan arasında anlaşma: İsyen hareketleri, Ermenilerde Calalyan adlı bir Başpiskopos, Gürcülerde ise kral 6. Vaktong tarafından idare edilmektedir. Syunik'te, Davit-Pek yönetiminde büyük isyan, bu isyanın merkezi Tatev (Karabağ'da) olup Zangezür, Meğri ve Kaban yöreleri kurtarılır.
- I723 Osmanlılar Gürcistan'ın batısını işgal ederler ve Tiflis'i kuşatırlar.
- I724 Osmanlılar doğu Ermenistana girerler. Erivan şehri üç aylık büyük bir karşı koymaya rağmen düşer.
- I725-I728 Ermeniler Davit-Pek yönetiminde, sayıca çok daha az olmalarına rağmen Osmanlılara karşı büyük ilerlemeler kaydederler.
- I729-I730 "Seğnaklar" dağıtılır. David-Pek ve Calalyan ölürlür. Bütün mücadelelerine rağmen Karabağlılar Osmanlıları önleyemezler.
- I735-I736 Persler doğu Ermenistanı tekrar alırlar. Nadir şah Ermenilerle anlaşma yolunu seçer ve Melik beyliklerinin özerkliklerini tanır. XVIII. y.y'ın ikinci yarısından itibaren Hindistan'da sürgünde yaşayan Ermeniler Ermenistan'ın kurtuluşunda çok aktif bir rol oynamaya başlarlar. Bu hareketlerin başında Hovsep Emin, ve Şahamir Şahamiran yer alırlar.
- I7.. Ermenistan'ın kurtuluşu yönünde iki proje öne sürülmektedir. Birincisine göre monarşik bir rejim, ikincisine göre ise cumhuriyet kurulmalıdır. Ancak Rus ordusunun İran üzerine yürümesi ile projeler suya düşer.
- I804-I813 Ruslar ve Farslar arasında savaş: Rus ordusu Ganzaka girer ve Erivan'a yaklaşır.
- I808 Erivan iki kuşatmaya rağmen alınamaz.
- I813 Gülistan anlaşması: Lori, Gazak, Şamhadin, İcevan, Şirak, Karabağ ve Zangezür Fars işgalinden ruslara geçer.
- I826-I827 Rusya-İran arasında yeniden savaş başlar.
- I828 Erivan Rusya'ya geçer.

- I0-2-1828 Türkmençay anlaşması:
Erivan ve Nahitçevan Ruslara geçer. Ruslar sürgündeki Ermenileri geriye dönmelerine hak verilmesi için girişimlerde bulunur. 40,000 Ermeni geriye dönmeyi başarırlar.
- I828-I829 Ruslar Kafkas cephesinde Osmanlılara karşı savaşı kazanırlar.
- I828, Mart Rus çarı I828'de Ermeni toprağı (Armenskaya Oblast) adıyla özerk bir Ermenistanı ilan eder.
- I829-2 Eylül Osmanlılar savaşı kaybettikleri için çekilmeleri gerekirken, İngilizlerin baskısıyla Ruslar girmiş oldukları Ermeni şehirlerinden geri çekilmeyi kabul ederler. Bu şehirler: Kars, Ardahan, Bayazıt, Alaşkert ve Erzurumdur.
- I830-I840 Rusyada reform devri: Otokratik rejim saltanatını sürdürür. "Armenskaya Oblastan" vazgeçilir.(I840)
- I8.? Şirak, Nor Bayazıt ve otuz kadar kasaba ve çevresinde Çar hükümetine karşı ayaklanma başlar.
- I853-I856 Kırım savaşı: Kafkas cephesinde, Türkler Ermenistanın sınır bölgelerini ve Gürcistanı işgal ederler.
- I862 Zeytun Ermenilerinin, (Maraşın kuzeyi) Osmanlılara karşı isyanı.
- I863 Bir çok denemeden sonra nihayet Osmanlı hükümeti "Ermeni milli anayasa"sını kabul etmeye razı olur. I857 Fransız Anayasasından esinlenerek bir gurup Ermeni tarafından hazırlanan bu anayasa Ermeni toplumunun Osmanlı sınırı içerisinde yaşayan bölümünün kamusal çalışmaları için hazırlanmıştır.
- I870 Doğu Ermenistan'ında tarım reformu.
- I877-I878 Kafkas cephesinde Ruslar ve Osmanlılar arasında savaş:
Nisanda Rus ordusu üç cephede hücumu geçer. Kars Bayazıt, Ardahan, ve Ruslar Erzuruma kadar girerler.
- I880-I897 Sosyal hareketlenmeler ve grevler: Erivan, Alaverdi, Kars v.s.
- I885-I887 Sürgündeki Ermeni aydınları partiler kurmaya başlarlar. Armenakan partisi(I885) Hınçakyan partisi(I887)
- I890'a doğru Reformlar uygulanacağı yerde, Abdul Hamit'in Ermenilere karşı tavrı gittikçe daha sertleşir. Abdul Hamit "Ermeni meselesi"inden kurtulmanın yolunu sistemli katliamlara girişmekte bulur. Gerileme devrinde hemen hemen bütün halklar Osmanlılardan kopmaya başlamış ve toprak bütünlüklerine kavuşmuşlardır.

- 1890 Tiflis'de Taşnak partisinin kuruluşu.
- 1895 İstanbul, Erzurum, Trabzon, Van, Harput, Tigranakert, Sivas, Malatya, Halep gibi şehirlerde Ermeni katliamları: 300,000'in üzerinde Ermeni katledilir. Zeytan, Van, Sasun gibi yörelerde Ermeniler karşı koymayı başarırlar. Batılı büyük güçler reformların uygulanmasını Osmanlılarla yapılan anlaşmalara uygun olarak izlemelerini istemesi gerekmesine rağmen "Ermeni meselesini" her zaman ki gibi kendi çıkarları için kullanmayı gene çok iyi bilirler. Bazıları hatta daha da ileriye giderler: "İngiliz binaları Ermeni dağlarında yükselemezler" (Lord Salisbury, İngiltere başbakanı). "Ermenisiz bir Ermenistan istiyoruz" (3. Alexandrın dış işleri bakanı, Prens Rostovski).
- 1899 Caloğlu'da (bugünkü Stepanavan) ilk Marksist örgütün kurulması: Kurucusu Stepan Şahumian.
- 1901 I Mayıs 3000 Ermeni, Gürcü ve Rus işçisinin yürüyüşleri.
- 1902 Ermeni sosyal-demokratlar birliğinin Tiflis'de kurulması. Rusların işgalindeki Ermenistan'da, Gürcistan ve Azerbeycan'da Çar rejimine karşı devrimci hareketlenmeler.
- 1902 Bakü'de yürüyüş.
- 1903-Temmuz 20 günlük genel grev. 40,000 Ermeni, Azeri ve Rus işçisinin Bakü'de yürüyüşü.
- 1903 Rus işgalindeki Ermenistanın Haghpat şehrinde köylü isyanı. Rus polisi ve Kazak alayları korkunç bir baskı uygularlar. Örnek olması için bir çoğu katledilir veya sürgüne gönderilir.
- 1890 Jön Türkler devrimi:
- 1896 Abdul Hamit 1890'dan itibaren bilhassa 1895-1896 yılları arasında "Ermenistan"ı Osmanlı devletinde sorun olmaktan kurtarmanın iki yönlü mümkün olacağını kavramıştı.
- I- Katliamlar: 2 ekim 1895'de Trabzon, 2 ekimde Akhisar, 4 ve 5'de Trabzon, 6 ekimde Erzurum, 8 ekimde Trabzon, 14 ekimde Kiği, 16 ekimde Kiği ve Hacin, 21 ekimde Erzincan, 23'de Kiği'den Maraş'a 25-26'da Gümüşhane, Bitlis, Van ve böylece Malatya'dan Arapkir'e, Kavza'dan Çorum'a, Antepten Merzi'fon'a, Pasen'den Bireciğ'e kadar her gün her gün bir yörede düzenlenir. Cami namazlarından sonra verilen kararlar Allah adına yerine getirilmekte gecikmez.
- Yüzbinlerce kişinin öldüğü bu katliamlarda, Süryani köyleride çoğu aynı kaderi paylaşırlar.

2- Ermenilerin çoğunluk sağlamadıklarını ispatlama politikası adına Abdul Hamit, "temizlediği" yerlere göçmenler yerleştirmekte, göçebelere toprak vermekte ve böylece kırılan nüfusun yerine aynı evlerde oturan, aynı çanak çömlekten yiyip içen bir yeni Ermeni olmayan nüfus yaratılmaktadır.

- I908-I909 Jön Türkler devrimi:
- I909 Adana katliamı: 30,000 Ermeninin öldürülmesi.
- I9I2 Doğu Ermenistan'da tarım reformu.
- I9I4 Osmanlı devleti ve Rusya arasında antlaşma: Osmanlılar Batı Ermenistan'da reforma gitmeyi kabul ederler.
- I9I4 I5-Kasım Kafkas cephesinde askeri hareketin başlaması.
- I9I5-24Nisan Sistemli soykırımın başlangıç tarihi. İstanbul'da sayıları 600'ü bulan aydın Ermeni, bir gecede toplatılıp öldürülür. (Bu konu daha sonra ele alınacak)
- I9I5 Mayıs Rus ordusu Van'ı alır.
- I9I6 Rus Ordusu Erzurum'u (I6 Şubat) Bitlis'i (2Mart) Trabzonu (I8 Nisan) işgal eder.
- I9I7 Kasım Rusya'da devrimin başarıya ulaşması.
- 26 Kasım
7 Aralık Kars'ta, Sarıkamış'ta, Erivan,da ve diğer şehirlerdeki merkezlerde mitingler düzenlenir.
- I8 Aralık Kafkas cephesinde savaş-kes.
- I9I8-I3 Ocak Sovyet hükümetinin Batı (Osmanlı) Ermenistan'ı ile ilgili bildirisi: "Halk komüserleri konseyi Ermeni halkına duyurur: Rusya köylüsü ve işçileri Rus ve Osmanlı işgali altındaki Ermeni topraklarında Ermeni halkının kendi kaderlerini tayin hakkını tanır. Ve onları tümünden bağımsızlıklarına kadar destekleyecektir.
Sovyet hükümeti bunun gerçekleşebilmesi için şu şartların yerine getirilmesi gerektiğini ilan eder.
a) Birliklerin geri çekilmesi ve bir Ermeni halk milisinin kurulması.
b) İltica eden Ermenilere Batı Ermenistan'ına dönmeye hakkının verilmesi.
c) Savaş süresinde sürgün edilen Ermenilere Osmanlı hükümetince geriye dönmelerine izin verilmesi.
d) Demokratik prensiplere dayalı ve Ermeni milletvekillerinden oluşan bir geçici hükümet konseyinin kurulması.
- Fakat, Türk-Alman emperyalizmi ve Batılı güçlerin olaya karışmaları, Anti-Sovyetik politika bu anlaşmanın yerine getirilmesine engel olacaktır.

- 12 Şubat Osmanlıların Kafkas cephesinde tekrar ilerlemeleri. İlerledikleri bütün noktalarda Ermeniler katledilir. 12- Mart Erzurum, 25 Nisan Kars, 15 Mayıs Leninakan (Eski ismiyle Alexandropol), 22-20 Mayıs Sardarabat savaşı:
Bütün sivil Ermeni halkının Sardarabatta başarılı dayanışmasının sonunda doğu Ermenistan 1915'deki Batı Ermenistanının kaderini paylaşmaktan kurtulur. Ancak Batum antlaşması şartlarının ağırlığından kurtulamaz.
- 4 Haziran Batum antlaşması: (Ermenistan ve Osmanlı devleti arasında.):
-Ermenistan 9000 Km karelik bir yüz ölçüme indirgenir.
-Osmanlı devleti bütün Surmalu bölgesini (Erevan bölgesi), Alexandropol'ün bir kısmını, Eşmiadzin'i (Ermenilerin kutsal şehri) alırlar.
-Ermenistan silahsızlanmalı ve Osmanlılarla savaşmakta olan hiçbir ülkeyle diplomatik ilişkide bulunmayacaktır.
-Osmanlı ordusu bütün Ermenistan Tren istasyonlarını denetimi altında tutabilecektir.
General Antranik, Bakü komününe bağlılığı teklif eder ve Sovyet hükümetinin yanında yer almaya hazır olduğunu bildirir. Böylece Alman-Türk orduları Bakü petrolüne yetişebilmek için yeni bir barajı daha aşmak zorundadırlar.
Mayıs 1918'den Aralık 1920'ye kadar Ermenistan'ın kurtarılmış bölgeleri Taşnak partisinin çoğunluk sağladığı hükümetlerin yönetiminde bağımsız bir yönetimle sahip olurlar.
Ancak bu iki yıl boyunca Ermenistan, açlık, sefalet salgınıyla mücadele etmek zorundadır. Her tarafından kuşatılmış olduğu için erzak yardımı alamaz. Katliamlardan kaçabilen bir yetimler ordusu her çeşit salgına ve açlığa karşı çaresizliğe terkedilirler. Silah yardımı da imkansızlaştırılmıştır. Hastalıktan açlıktan ölenlerin sayısı katliamları aratmayacak kadar yüksektir.
- 22 Eylül Kemalîst ordu Ermenistan'ın bu kurtarılmış bölgelerine bu durumdan faydalanarak kolaylıkla girer.
- 29 Eylül Kemalîst ordu, Sarıkamış ve Kars'ı işgal eder.
30 Ekim
- 5 Kasım Alexanropol'de işgal edilir. Ermeni halkının kalanı gene bütünüyle ölüme terk edilmiştir.
- 19-28 Kasım Nor Beyazıt, Eşmiadzin, Şirak v.s gibi bölgelerde yürüyüş ve isyanlar.
- 29 Kasım Kurtarılmış bölgeler Sovyetler Birliğinin denetimine girerler. Sovyet Sosyalist Ermenistan Cumhuriyetinin kuruluşu.

Bu Kronoloji, Ermenistan tarihiyle ilgili çeşitli araştırmalardan ve bilhassa var olan bir kronolojiden derlenerek hazırlanmıştır.
(10)

Bu arada böyle bir kronolojide eleştirilecek bazı noktalar var.

- a) Kronoloji bir tek savaşlar kronolojisini anımsatıyor. Ancak derleyenin, şimdiye kadar asla Türkiye tarihinde yer almış bir tarihten toplu bir özet vermesi gerektiğinde konuları seçmede zorluk çekmiş olduğuna emin olabilirsiniz. Bu kronoloji kasten sınırlarını genişletmemiştir. Kasten dedim, çünkü Türk tarih kitapları kendi tarihlerini ve güya Anadolu ve Ortadoğu tarihini dile getirirlerken aynı sınırlarda ilerlerler. Bu kronolojinin amacı herkesin bildiği Türk savaşlar tarihindeki boşlukların bir kısmının kapatılması ve aynı zamanda Ermenilerin ve Ermenistan'ın Anadolu'da'ki politik yerlerini tarihte bir kere daha hatırlatmaktır.
- b) Dili, dini, Kültürü, müziği, gelenek ve görenekleriyle, edebiyatıyla Ermenistanı tanıtılabilmek olanaklıydı elbet. Ancak ne yazıkki bu ilk adım atılmadan böyle bir araştırmaya yer vermek imkansız; Çünkü, bir halkın kültürüne eğilebilmek için o halkın varlığına, geçmişine inanmak ve ilgi duymak gerekir.
- c) Bazı çok önemli politik olaylara yer darlığından yer verilmemiştir. Osmanlıların "millet sistemi", Hamit'in "vilayetler meselesi", Jön Türkler'in devrimden önce ve sonraki ideolojik tavırları v.s gibi. Bu konuların, bugünkü Türkiye politikasına yaklaşım ve Türkiye'de ulusal sorunu çözme yollarını daha iyi kavrayabilmek için öğrenilmesi şarttır. Nitekim daha sonra kısaca bahsettiğimizdir.
- d) Kronoloji, burjuva tarih anlayışıyla derlenmiş araştırmalardan alındığı için kendi de bu anlayıştan sıyrılamamıştır. Bizlerin vazifesi, bugünkü T.C'nin sınırları içerisinde yaşayan halkların tarihini incelerken, bu bilgilerden faydalandıktan sonra yeni bir önemli adım daha atabilmektir. Yani tarihte asırlar boyu yanyana yaşamış olan halkların birbirleriyle yalnızca savaşları değil, (kaldığı derleyen yukardaki kronolojiyi düzenlerken, Ermenistan'ın asırlar boyu Komşusu Kürdistan'ın adına hemen hemen katliam tarihine kadar hiç bir yerde raslanmamış olmasından şikayetçidir.) onların kültür, ticaret v.s. gibi her türlü komşuluk ilişkilerini incelemektir.

Muş, Bitlis, Van vilayetlerinde Ermeni folklorü Kürt folklorüne büyük bir benzerlik gösterir.

Kaval ve düdüğün bile bu yörelerde çalınışı aynı "ruh"u taşır. Kars, Trabzon, Sarıkamış, Beyazıtta ise Kafkas folklorüne benzer Ermeni folklorü.

Giyim kuşam şal şapık v.s de güneye indikçe Kürtlerin kıyafetine uymaktadır.

Değişik dinlere sahip olmalarına rağmen, düşün-dernek adet ve töreleri birbirlerine çok benzer. Bu örnekler Ermeni Kürt, Türk sınır yörelerinde araştırıldığında, yapıcı ve birleştirici bir şekilde çoğaltılabilir. Yoksa T.C'nin kültür emperyalizmi Kars'ıyla Harput'uyla, Muş'uyla, Sivas'ıyla, Urfa'sıyla, Diyarbakır'ıyla hepsini Türk folklorü, Türk tarihi, diye bugün T.C sınırları içerisinde yaşayan bütün halklara yutturmaya devam edecektir.

(10) 1973 yılında Paris'de "Les Editeurs Français Reunis" basımevinde yayınlanan ve Sovyet Ermenistan Cumhuriyeti tarih belgelerinden düzenlenmiş 150 sayfalık tarih ve kültür cetveli ve Fransız tarihçi Rene Grousset "Histori de L' Armenie" adlı araştırmasının ışığında derlenmiştir.

Van'ın bir Ermeni köyünde, kendi dili kadar komşularının dili Kürtçeyi öğrenmiş ve ölüsüne Kürt'çe ağıt söyleyebilecek kadar komşu halkıyla kaynaşmış bir kadın, öz komşusu tarafından, oğluyla, çocuğuyla, velhasıl bütün bir köyüyle bir gün, bir gecede nasıl katledilir?

Aynı soru Türk halkıyla komşu olan Trabzon, Kayseri, v.s gibi yörelerdeki Ermeni köy ve kasabalarının kaderiyle ilgili olarak da sorulabilir. Nasıl olurda komşu halklar, birbirlerine kırdırılabilir. Jön Türkler soykırımı düzenlediklerinde bunun uygulanacağını biliyorlardı. Kendilerinden önce aynı yolda amatör çalışmalarda başarı göstermiş, ve sözde baş düşmanlara Abdul Hamit'in izinde yürüyerek profesyonel oldular. Atatürkçülük ise tek başına değil ancak bu sürecin uzantısı olarak incelendiğinde bir anlam taşır. Osmanlı imparatorluğunda, zorunlu toprak çıkarları, Türkçülüğün yeni doğan filizleriyle birleşmekle doruğuna varmıştır. (Ermenistan'ın katli). Atatürkçü anlayış ise her iki maddeyi, yani toprak çıkarlarını ve Türkçülüğü, çağdaş devlet anlayışında daha modern yöntemlerle kaynaştırmasını bilmiştir. (Türkiye Kürdistan'ı) Milliyetçi şoven devletçiliğinin imkanlarının sınır tanımadığını ispatlamak vazifesi bizlere düşmektedir. Osmanlı devleti ve T.C devleti sınırları içerisinde yaşayan halkların gerçek tarihleri, medeniyetleri ve birbirleriyle ilişkileri daha yazılmamıştır. Bu halkların bireyleri tarafından bilinmemektedir. Halbuki Osmanlı devleti ve T.C devleti birbirlerinin uzantısı olarak en ince teferruatına kadar bu ilişkilerden haberdar olmuşlar ve bunlardan kendi çıkarları için faydalanmasını bilmişler ve nitekim bugünde biliyorlar.

e) Bunun en iyi ispatı, Ermenilere yapılan soykırımını kısacıkta olsa incelemekle elde edilebilir. Ermenilere yapılan soykırımı, bilhassa Abdul Hamit zamanındaki katliamlar ve Jön Türkler zamanındaki 1909 Adana katliamı bir yana bırakılırsa 1915-16 yıllarını içerir. Yani yirminci yüz yılın başlarında.

Soykırımın katliamlardan farkı, ideolojik görüş açısından doğar. 1915'de başlatılan katliamların hedefi Ermenilerin tümünün yok edilmesi idi. Ve bunun ispatı bu planın kurucularının çeşitli sözlerinde, yazılarında yerini bulmuştur. (II)

"Türk imparatorluğu yüz yıllar boyu sürdürdüğü şanlı zaferlerinin sonunda ölüm döşeğindeydi. Ulus olarak nefisini korumak için Türklerin acil olarak azınlıklar sorununu çözmeleri gerekiyordu. Bu sorunun en zor tarafı, bütün azınlıkların toplam sayısının Osmanlı imparatorluğunun çoğunluğunu meydana getirmesiydi. Gerek Hamid gerekse Jöntürkler en korkunç olması yanında en basit çözüme baş vurdular. Azınlıkları birbirlerine karşı kışkırtarak yok etmek.

İlk darbe gerek politik gerekse kültürel ve dini açıdan en yalnız kalmış olan azınlığa indirilmeliydi. (Bu azınlık, oturmakta olduğu toprakların coğrafik açılarından en tehlikelisiydi.) Bütün bunlar eğer katiller istediklerini yapmakta serbest olduklarını bilmemiş olsalardı, sırf bir kurgu olarak kalacaktı. Bu noktada soy kırımının en kendine özgü niteliği ortaya çıkmaktadır. Hakiki suçlu, katil değildir." Hakiki suçlu sizsiniz, beyim ben değilim, ben öldürmeme rağmen" (I2)

(II) Yves Ternon: "Tabu Armenien, Geschichte eines f6lkermonds", Ullstein Verlag, Frankfurt/ M. Berlin, 1981. Bu araştırma, konuyla ilgilenebilen arkadaşların bu konudaki ilgilerine ışık tutacaktır umarım.

Niyetim bu yazıda bu jenosidin ispatını tartışmaya sunmak veya kaç milyonun katledildiği veya sürgün edildiğini hatırlatmak değildir. Tartışılmayacak kadar kesin bilgiler ve belgeler çeşitli ülkelerin arşivlerinde, tarih kitaplarında v.s yer almaktadır. (I3) Burada tek isteğim yalnızca katliamın yöntemlerine değinmek- tir.

I- Vilayet sistemi: Abdul Hamit zamanında başlatılan vilayet si- yaseti, 6 sunni vilayet sınırı yarattıktan sonra, bu sınırlar içe- risindeki Ermeni nüfusun azaltılması, (Katliam, sürgün, mecburi iskan,) ve yerine "Müslim" nüfusun yerleştirilmesi (Türkmen, Kürt Çerkez, Tatar göçmenleri, Kürtlere uygulanan mecburi iskan, Balkan ve Kırım'dan gelen göçmenler v.s) amacını taşıyordu. Bu siyaset 1915 yılında soykırımı başlamadan zaten büyük bir ilerleme kaydet- mişti. Bu 6 vilayet sırasıyla:

Sivas vilayeti: (Zileh, Karah Hisar, Tokat, Sivas, Eğin,)

Erzurum vilayeti: (Bayburt, Erzincan, Erzurum,)

Bitlis: (Muş, Bitlis,)

Van: (Şiirt, Van,)

Harput: (Harput, Malatya,)

Diyarbakır: (Kiği, Diyarbakır,)

Jön Türkler soykırımını başlatmadan Anadolu'da dini alet ederek "Gayri müslim" bir birliğin sağlanmasına dikkat ettiler. 1912- 13 yıllarından itibaren huzursuzluk doruğuna erişti. Ermenilerle alış veriş yasağı kondu. Kız kadın kaçırma, adam vurma cennete gitmeye hak kazanmak demek oldu. Köylere jandarma baskınları sık- laştı. Silah arama, fedai arama, adı altında yağma, baskı, zulüm uygulanıyordu. Aylarca komşularıyla alışveriş yapamayan Ermeni köyleri bilhassa yakacak sıkıntısı çekiyorlardı. Silah arama adı altındaki baskınlarda silahı olmayan, alış veriş yasağına rağmen sırf işkenceden kurtulmak için komşu köylerden varını yoğunu satıp silah satın almakla ve jandarmaya teslim etmekle, şansı varsa ha- yatını, ailesini kurtarabiliyordu. Durumundan şikayetçi olan Er- meniler yüce divanın adaletine sığınmak için şehrin yolunu tutuk- larında, alay, işkence ve ölümü göze almışlar demekti.

1914'de Osmanlı devletinin Almanya'nın yanında savaşa girmesiyle seferberlik ilan edildi. 16 ila 60 yaşları arasındaki bütün Ermeni erkekleri orduya alındılar. O tarihe kadar gayri müslimler askere alınmaz, buna karşılık altından çıkılamayacak kadar ağır vergiler öderlerdi.

Bir müddet sonra ordu içerisinde silahsızlandırıldılar. 24 nisan 1915'den itibaren başşehirden gelen emirlere uyularak bölük bölük öldürülecekleri bir dağ başına götürüldüler. Bütün bir halkın tüm erkekleri daha katliamlar doğru dürüst başlamadan "temizlenmişler- di" bile.

Bundan ötesi çorap söküşü gibi gitti.

24 Nisan 1915 gecesi 600 kadar Ermeni aydını İstanbul'da toplatılıp öldürüldüler. Bunun ertesi günü bütün valiliklere yollanan tel- graflarla çocuk-yaşlı- kadın bütün Ermenilerin ölüm emri verildi. Bu emir iki şekilde yerine getirildi:

1)- Bazı bölgelerde, Ermenilerin toptan katli. (kiliselerde yakma evlerinde basma v.s) Aynı gün yerleri sağ olsun katilleri tarafın- dan devletin izni ve peygamberin kavliyle dolduruluyordu. (Amasya, Sivas, Erzurum, Harput, Urfa, Bitlis, Muş, v.s gibi).

2)- Sürgün bahanesiyle, herşeyin, varsa zenginliğininide, geride bıra- karak bilinmedik bir yere doğru yola çıkarttılar Ermenileri. Bunlar gurup halinde belirli sürgün yollarından geçirtiliyorlar, bazı ko- naklama noktalarında bekletildikten sonra,

(En önemli kontrol büroları Malatya, ve daha sonra Halep.) Temerküz kamplarına yollanıyordular. (En önemlileri Sivas yakınlarında Şarkışla ve Kangal, Viranşehir'in güneyinde, Ras-el-Ain, ve Halep'in doğusunda. Fırat nehri üzerinde Rakka ve Deyr-Es-Zor) Yollarda talar ve kitle katliamı, açlık, susuzluk, salgın hastalıklardan kurtulan ufak bir gurup kurtulmuşsa gözünü temerküz kamplarında veya kontrol karakollarında açıyordu. Bu sözde sürgünün acı hikayesini asıl bunu yaşamış olan komşu halkların, bu tarihi yaşamış olan büyüklerinden dinleye dinleye bilmiş olmaları gerekir. Sözde "sürgün" edilen kabilelerin içerisinde asla 16 ila 60 yaşları arasında bir erkeğin bulunmaması, T.C tarihçilerinin mecburi ve iyi niyetli "sürgün" teorisinin ne kadar ahlaksız ve adi bir soğukkanlılıkla uydurduğunun en kesin ispatıdır.

3)-Katliamdan dağılan Ermeniler:

Bugün dünyanın bir çok ülkesine çil yavrusu gibi dağılmış Ermenilere raslarsanız herbiri düştüğü denizde bir yılan sarılmış, vardığı ülkede bir baltaya sap olmuş bir bireyler toplumu. İran topraklarında yaşayan, ve soykırımından zarar görmemiş olan Ermeniler ve Sovyetler Birliğinin kader arkadaşı Sovyet Sosyalist Ermenistan Cumhuriyeti bir yana bırakılırsa, Dünyadaki diğer Ermenilerin kökeni Batı Ermenistandır. Yani sürgünden kurtulabilenlerin oğulları torunlarıdır.

Bilhassa Suriye'de , "sürgünlerden kurtulan tek tük Ermeniler yerleşebilecekleri gece kondu alanları bulabilmişler, bazan Arap, İngiliz, Fransız, v.s. gibi Suriye'deki güçlerin yardımıyla yetimhanelere alınmışlardı. Suriye ve Beyrut'da bugün yaşayan Ermeni nüfusunun yüzde yüzünün buradaki geçmişi 1917-18'de başlar.

Fransız ordusu, ittifak kuvvetleri adına o tarihlerde Suriye'de bulunduğu için, bu midesi boş, ayağı çıplak Ermenilerden kaçabilen çoğu kez kaçak olarak Fransaya bilhassa liman şehirlerine sığınmıştır. Fransa I. dünya savaşının sonunda, kalkınması için bu yalınayak halkı, her şeye hazır yabancı işçi gurubu olarak işletmesini iyi bilmiş, "pis Ermeniler" (sales Armenies), Fransız tarihinin en çok endüstri işçisine ihtiyacı olduğu bir dönemde imdada yetişmişlerdir.

A.B.D, göçmenlere kollarını açtığı bir dönemde aynı şekilde davranmıştır. Aynı almanya'nın Türkiye'ye, batı devletlerinin Vietnam el uzatması gibi. Türkiye'den çıkamamış Ermeniler, İstanbul'da biriktiriler. Jön Türkler, Anadolu'da göz göre göre amaçlarını gerçekleştireirken, başşehirde "dünya" dünya gözünde bir şey olmadığını göstermek için hakikatende büyük hasardan kaçınıyorlardı. Gözlerini, kulaklarını, ağızlarını kapayan yabancı elçilikler İstanbul'da pek bir şey görmediler. Nitekim zaten varolan okullar, kiliseler yerlerinde bırakıldı.

T.C kurulduğunda, İnönü'nün deyimiyle artık Ermenilerden korkulacak bir şey kalmamıştı. Eh, milyonlarca Kürt'ü, bu halk vardır diye kabul etmek, onlara okul vermek, kitap vermek yeni kurulan T.C politikasına uymaz. Ama bir avuç Ermeniye diğer azınlıklar gibi (Rumlar ve Museviler) kabul etmek, toprakları üzerinde yaşamadıklarına göre karın ağrıtmazdı. Hem de dini azınlık olarak, milli azınlık olarak değil. (Türkiye de doğan bir Ermeninin nüfusunda dini, mezhebi Ermeni yazılır.).

Ancak kültürel baskı, okulların devamlı denetlenmesi, Ermenice gazetelerin devamlı kontrolü, kilise, yetimhane gibi Ermeni cemiyetinin binalarının tamirine asla izin verilmemesi saman altı politikasının esas yüzüdür.

Kim demiş bugün Türkiye'de Ermeni bir vatandaşın her hakka sahip olduğunu?

- 1)- Devlet memuru olmak için türk olmak lazımdır. Ermenilerin nüfusunda ne yazar? Yaa, bu yol kapalı demektir.
- 2)- Siyaset, askeri meslek, v.s v.s. ne var ne yok imkansız. Türk olmak lazım. Türkiye anayasası bazan Türk vatandaşı bazan Türk'den bahseder. Bu ikince takıma dini azınlıklar giremez. Ve de nitekim asker olduklarında, hala bugün 1981 yılında boyunlarındaki sicilde G.M (gayri müslim) rümuzunu taşırlar, ve çoğunluk Patnos ve Ağrıya yollanırlar.
- 3)- Ermeni okullarında Ermenice dersleri azaltılmış, yeni öğretmen olma şartları hemen hemen imkansızlaştırılmış, okula kayıt işleri bin türlü memurun keyfi kaprislerine terkedilmiştir. Bilhassa 6 Eylül 1956 yılında İstanbul'da bütün dini azınlıklara karşı başlatılan ve Mendres hükümetinin kimbilir hangi nedenlerle engel olduğu yağma ve kıyımdan beri milli baskı daha da sıklaştırılmıştır.
- Bugün T.C sınırları dışındaki Türk-Ermeni ilişkileri sınırlar içerisindeki Ermenilere daha da bir manevi baskı gütmeye yönelmiştir. Her olaydan sonra Ermeni Patriği Türk hükümetine karşı (Tek temsilci olarak kabul edilmiştir.). olayı yermesine rağmen bilhassa gazeteciler, konuyu istedikleri gibi anlatmaya "Ermeni vatandaşlarımızın suskunluğu" v.s gibi provakasyonlara yer vermektedirler. T.C devlet olarak, son senelerdeki yeni gelişmelere çözüm getirecek ve bilhassa diplomatik ilişkilerde gerekli yeni bir tavır hazırlanması için 6-7 mayıs 1981'de İstanbul üniversitesinde muazzam bir şov düzenlemiştir. "Ermeni meselesi" adlı seminerde Prof.dkr Nejat göyünç, Prof dkr Esat Çam, ve dkr Mehmet Turaç söz almışlar, ve bütün ünvanlarına rağmen en gülünç bir anti-bilimsellik sözde-bilirkişi olarak resmi ideolojinin çizdiği sınırları papağan gibi tekrar etmekten utanmamışlardır. Bir de malum dekorunun tamamlanması için Atanın bir vecizesi ile donatılmış geri planın önünde Ermeni cemiyetinden bir bilirkişiye, "bilimsel" bir "anlayışla" söz hakkı verilmiştir. Şimdi Avrupanın bir çok üniversitelerinde Almanca, İngilizce, v.s gibi dillerde yazılmış bildiriler kol geziyor. Bu bildirilere göre, 6-7 mayıs 1981' de İstanbulda enternasyonal bir bilirkişi heyeti "Ermeni meselesini" bir daha incelemiş, ve Ermeni iddialarının tamamen saçma olduğunu... Bundan ötesi bildiğimiz gibi gidiyor. Yalnız gazete manşetlerinden farkı, daha bir "bilimsel" terimlerle donatılmış olması.

NE YAPILMALI?

Türk solu, bugün Ermeni sorununda, T.C'nin resmi ideolojisinin apaynısını kendisine tavır seçmiştir. Türlü Fraksiyonlara üye, bir birleriyle hiç bir ortak yönleri olmayan sol görüşler bir noktada anlaşırırlar. Türkiye'de Ermeni sorunu yoktur. Hepsi burjuva, zengin Ermeniler olduklarına göre Ermeniler bugünkü T.C devletinde sömürücü sınıfa dahildirler. Hiç bir demokrat veya sol görüşlü Türk örgütü (T.K.P'nin son zamanlardaki bir bildirisi sayılmazsa) bu konuda tavır almamışlardır. El Salvador'dan , İran'dan, rahatlıkla bahsedilirken Türk ilerici aydınları bu konuya eğilmek arzusunu göstermemiş, bilhassa gazetelerin provakasyon kokan yazılarına bile bir mektup yazarak eleştirmeye yanaşmamışlardır. Susmak ilgilenmemek suç ortaklığı sayıldığına göre, bugün Türk solu T.C devletinin resmi ideolojisinin suç ortağıdır. Üstelik sosyalizm ve komünizm adına en adi ve şoven oportünizmin kucağındadır. Tekrar ediyoruz: Türkiyede "Ermeni meselesi"nin üzerindeki ağır yalan ve sessizlik perdesinin kaldırılması,

Türkiyedeki halkların demokratik hakları yönünde demokratik bir adım olacaktır. Ancak teferruatıyla ve doğru şekliyle öğrenilecek bu acı fakat öğretici tarih sayfası, Türkiye'deki ezilen halkların kurtuluşunu, ezen ulusun demokratik ve şoven olmayan güçleriyle dayanışma imkanı sağlayacaktır. Türkiye'nin yönetici güçleri bunu her zaman bilmişler ve en çokta bundan korkmuşlardır. Daha önce Atatürkçü T.C devletinin Jön Türkler Osmanlısının bir uzantısı olduğunu hatırlatmıştık. Atatürkçü devlet anlayışı bunu her zaman bilmiş, ve tarih bir tekerrürden ibarettir temposunda, yolundan şaşmamıştır. İşte Dersim, işte Maraş, işte Çorum, işte arşın arşın silah arama. Köy basma, köylüye hakaret, zulüm, işkence. Bu mekanizmada devletin elinin uzanmadığı yerde, acısını Süryanilerden çıkaran Kürt ağaları Kürdü Kürde, Kürdü Türk'e kırdıran "alevi-sunni" demogojisi. Bütün bu mekanizmada, oyunu en iyi bilen kişi gene geçmiş tecrübelerinden güçlenmiş Atatürkçü devlet ideolojisi. Ve oyunu bu yüzden de kazanmaktadır. Bu duruma son vermek için bütün ilericileri Türklere düşen görev, T.C ulusal ideolojisini kökünden incelemek, yani dayalı olduğu çürük temelleri söküp çıkarmaktır.

Türkiye'de askeri yönetim demokrasiye darbe üzerine darbe indirirken, Kürdistan'da askeri rejim biraz daha sıklaşırken, Süryani köyleri Kürt ağalarının zulmünden her gün biraz daha ıssızlaşırken, Türkiye cumhuriyeti tarihine bilimsel bir yaklaşımın önemi dahada acilleşmektedir.

Türkiyede sol sektörler gittikçe sıklaşan bir (Türkiye halkları, "Türk ve Kürt halkı", Ezilen Kürt ulusu" gibi) etnik sloganlar demeti sunmaktan kaçınmıyorlar artık. Halkların kardeşliği lafla olmaz. Sırf lafta olmayan dayanışma ise, ezen ulus solunun kendi burjuvazisi olduğu kadar kendi şoven sektörlerine karşı susmaktan vaz geçmeleriyle başlayabilir. Devletin kurduğu her türlü ulusal tuzağa anında parmak basmak, ezen ulus şovenizmini devamlı eleştiriye hazır tutmak, resmi ideolojinin şoven yarıdakçılarını deşifre etmek gibi görevler düşmektedir kendisine.

Ezen ulus mekanizmasında devlet şartlarının el verdiği metodları ezilen Kürt burjuvazisinde kendinden zayıf bulduğu ezilen uluslara (örnek olarak Süryanilere) tatbik etmektedir. Milliyetçiliğe ve şovenizme düşmemek için her Kürt devrimcinin görevlerinden birisi de kendi öz burjuvazisininin eleştirisini yaparken ezen-ezilen sistemle güdülen devlet politikasının zorunlu bir devamı olan ve yukarıda bahsi geçen zulmü pas geçmemek, aksine bu baskının engellenmesi için mücadele etmektir. Aksi taktirde, doğuda Kürt burjuvazisinin ezen ulusçu rolüne tuz biber ekerek, kendi öz burjuvazisinin yarıdakçısı olmaktan kurtulamayacaktır. Şimdiye dek bildiğim kadarıyla Kürt solu bu konuda tavır almaktan kaçınmış, Ermeni meselesinde ise bilimsel hiç bir çaba harcamamıştır.

Türkiye'de "Ezilen halklar sloganlarını" kolaylıkla atmaya alışan bugünkü sol sektörler sloganlarının ne ciddi bir anlam taşıdığını anlamak için konuya eğilmekten kaçınmaktadırlar. Önemli olan faşizme karşı hep birlikte olalım, (sizin gücünüze ihtiyacımız vardır) ondan sonrası allah kerim. Bunu bilhassa aydın sol kesim iyi bilir. Jön Türkler de "faşizm"e karşı mücadelede ermeni örgütlerini tanımışlar, öncesi hümanist haklardan söz etmişler. "halkların kardeşliği", "Ermeni halkına uygulanan zulme son" gibi sözler ve sloganlarla Hamid'i devirmişlerdir. Burada tarihten bahsetmenin ne gereği var diyenlere cevap şudur:

Atatürkçü ideoloji cumhuriyeti kurarken aynı tatlı dil Kürtlere de dökülmedi mi? Geçmişe, mazi denir diyebilenler, Türk devletinin aynı yöntemlere başvurduğunu nasıl inkar edebilirler.? (Silah arama, terörist arama adı altında köylüye işkence, göz dağı verme, gerici güçleri silahlandırıp köy köy, kasaba kasaba toplu katliamlar düzenleme, Maraş, Çorum, v.s gibi)

Tekrar ediyoruz: T.C Osmanlı devletinin çürük temelleri üzerinde ve dolayısıyla ciddi bir depremde çökmeye mahkum bir devlettir. Bu devlet, içinde bulunduğu şartları deve kuşu taktiğiyle "görme-yen" ve ve görmediği içinde görülmediğini sandığı bir taktiğe siyasete başvurmuştur. Bu siyasetini türlü ulusalcı ve anti-bilimsel yöntemlerle ve "temellerinin özüne" sadık kalarak asırlar boyunca sürdürebileceğini sanmaktadır.

Ezen ulusun solu, kendi burjuvazileri ve kendi örgütleri önünde susmaktan vazgeçmeli, araştırmaya ve öğrenmeye hazır olmalı ve böylece Jöntürkist ve Kemalist yardımlılığa savaş açmalıdır. Geçmiş ezen ulus kuşaklarının tüm suçlarının kendilerine aktarılmaması için tek çıkar yol budur. Ermeni "teröristlerin" yeni kuşak T.C diplomatlarını hedef almaları bu açıdan bakıldığında yerini bulmaktadır.

Ezilen bir ulusu, önemsiz, ufak bir azınlık diyerek (Süryaniler Ermeniler v.s) pas geçen ve ancak bugünkü T.C sınırları içerisinde önemli bir nüfusa sahip olan (örneğin Kürtler) bir ezilen ulusa ilgi gösteren ezen ulusun solu, aksi taktirde eğildiği konuda asla anlayış ve güvenle karşılaşmaya hak kazanamaz. Genel olarak Türkiye solu ise ezen ulusun solunun tavır almasını beklerken kendi başına eleştireceği ve araştıracağı yerde lafta kalan bir iki sloganın ninnisiyle uyumaktadır. Çeşitli fraksiyonlara ayrılmış bütün bu sol guruplar, tarih sürecinin bu konuda kendilerini asla affetmeyeceğini bilmelidirler.

Dipnot:

- 8) Tarih kitaplarında bir tek bu noktada 'Ermeni' ismi E.Oktay'in tarih bilgisinde yer alma şerefine ulaşmıştır.
- 9) Aynı politika bugün İstanbul'da yaşamakta olan Ermeniler konusunda da uygulanmaktadır. Bu konuya daha sonra değineceğim.
- II) Dostoyevski'nin "Karamasow kardeşlerinden içerilerek devam eden yukarıdaki paragraf Yves Tenon'un "Tabu Armenien, Geschichte eines Völkermords" adlı kitabından çevrilerek içerilmiştir. (bak: bahsi geçen araştırma: Ullsein yayınları, 1981, s. II-12)
- I3) Bak Y. Ternon: "Tabu Armenien". Almanya'da Pogrom dergisinin yayınlamış olduğu özel sayılar ve gene Pogrom dergisinin bastırılmış olduğu: "Der Völkermord an den Armeniern vor Gericht. Der Prozess Talaat Paşa", (1980, Götingen) belgeleri yanında bu konuda epey suskun olan basın hayatı, Y. Teron'nun Fransızca'dan yeni tercüme edilmiş olan bu kitabıyla birçok açıdan konuya eğilmek isteyen arkadaşlara yardımcı olabilecektir.

Kontakt Adresi :

Box 1207

S-75142 uppsala

Schweden